

Måndagen den 13 Mars 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 11 dennes och protokollet för den 3 dennes.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet, Stats-Utskottets nedannämnda, den 11 dennes bordlagda utlåtanden och memorialer, nemligen:

N:o 17, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Åttonde Hufvudtitel;

N:o 18, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Nionde Hufvudtitel;

N:o 23, i anledning af Riksdagens år 1870 församlade Revisorers berättelse angående verkställd granskning af de under Kongl. Kommers-kollegii förvaltning ställda fonder och medel;

N:o 24, angående medgifvande för Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att godtgöra beloppet af några vid eldsvåda förkomna premieobligationer;

N:o 25, angående erbjuden slutliqvid för lånet till aftappning af vattendränkta trakten Slödjan i Wermlands län;

N:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om afskrifning ur Kronans jordebok och räkenskaper af Böle bys skattelaxfiske;

N:o 27, i anledning af Riksdagens år 1870 församlade Revisorers berättelse angående granskning af Statsverkets samt andra utaf allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1868;

N:o 28, i anledning af erhållna återremisser å 2:a och 20:de punkterna af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13 a; samt

N:o 29, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade.

Föredrogs och lades till handlingarne Banko-Utskottets den 11 dennes bordlagda memorial N:o 9, i anledning af Kammarens beslut rörande användandet af bankovinsten för år 1870.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 8 dennes bordlagda utlåtande N:o 8, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning angående förändrad lydelse af 2 kap. 11 § Strafflagen, än äfven enskilda motioner i samma ämne.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att det af Utskottet å sidorna 5, 6 och 7 framställda förordningsförslag skulle paragrafvis genomgå och dess ingress sist komma under pröfning; hvilket bifölls.

2 Kap. 10 §.

Herr Stråle: Man torde temligen allmänt vara ense derom, att det endast är en tidsfråga, när vatten och bröd skall upphöra såsom förvandlingsstraff, och jag för min del hoppas, att det må ske så snart som möjligt. Kongl. Maj:t föreslår i sin proposition en frihet för den bötfällda, som icke eger tillgång till böterna, att sjelf välja, huruvida han vill undergå fängelse vid vatten och bröd, eller enkelt fängelse, det seduare tre gånger så lång tid som det förra. Det har vid granskning af detta lagförslag inom Konungens Högsta Domstol blifvit anmärkt, att en sådan valfrihet för den sakfällda icke kan anses vara fullt öfverensstämmande med rättvisans kraf; och på sätt och vis kan väl denna anmärkning vara riktig. Men hufvudsaken vid straffet är dock böterna, och i afseende på dem eger ingen valfrihet rum, utan der utöfvar Staten sin straffrätt ovilkorligen. På den sakfällda åter kan bero, huruvida han vill anstränga till buds stående utvägar och anskaffa penningar till böternas gäldande eller icke. Här eger således redan, kanske icke så sällan, ett slag af valfrihet rum för den bötfällda; ifrågavarande anmärkning torde således icke böra utgöra någon synnerlig betänklighet emot förslaget. Deremot kan en medgifven valfrihet möjligen snart nog på praktisk väg bereda en öfvergång till vatten och bröd-straffets afskaffande.

Detta straff försvaras väl numera endast på den grund, att man genom straffets större intensitet gjort strafftiden kortare och således förr återgifver fången åt friheten samt minskat Statens utgifter för straffets verkställighet. För min del är jag böjd för det antagande, att det afskräckande uti ett förvandlingsstraff, enligt det all-

männa folkbegreppet, innefattas deri, att den sakfällde blir inforslad till ett allmänt häkte, samt att det faktum att han varit häktad i säkert minne förvaras af hans bekanta. Jag tror deremot icke att folkbegreppet i vanliga fall gör någon egentlig skilnad på, om fången undergått vatten och bröd-straff eller vanligt fängelse.

Genom Kongl. förordningen den 21 December 1857 uppdrogs en ganska skarp begränsning mellan cellstraff och frihetsstraff. Såsom Kammaren har sig bekant finnes det två slag af celler, dels de vanliga cellerna, hvilka endast äro försedda med ett litet fönster uppe vid taket, och brottslingarne äro i dessa celler afskiljda från den öfriga världen; dels så kallade fönsterceller, der man anbragt ett vanligt fönster, genom hvilket fången har den utsigt omständigheterna medgifva. Cellstraffet verkställles i den vanliga cellen mot afdrag af en fjerdedel af den ådömda strafftiden, derest denna omfattar mer än tre månader. Frihetsstraff åter eger rum i fönstercell, men utan afdrag å den ådömda fängelse tiden, hvaremot fången har rätt till åtnjutande af åtskilliga fördelar, såsom att han får begagna egna kläder, skaffa sig bättre kost, emottaga besök af anhöriga samt behålla inkomsten af sitt arbete. Jag, som vid den tid, då nämnde förordning utkom, hade att skaffa med fångvården, sökte göra mig under rättad, huru dessa begge straffarter af fångarne betraktades. För dem, som kunde skaffa sig bättre kost och bereda sig de öfriga fördelar, som voro medgifna för de fångar, hvilka undergingo fängelsestraff, innebar denna skilnad naturligtvis en stor fördel. En stor del sådana fångar voro dock icke i tillfälle att i väsendtlig mån tillgodogöra sig de medgifna förmånerna; och jag anser mig berättigad till det antagande, att om valfrihet funnits för dem att få undergå det strängare straffet med skäligt afdrag på strafftiden, så skulle ett ganska stort antal hafva valt det strängare, men kortare straffet. Jemförelsen passar visserligen icke fullt in på den fråga, som nu är före, men någon erfarenhet lemna dock det anförda.

Att emellertid med säkerhet afgöra, huru den föreslagna valfriheten allmänt skulle komma att begagnas, tror jag ligga utom någons förmåga, desto heldre som åtskilliga omständigheter kunna härvid inverka. Om den, som skall undergå fängelse, får tillåtelse att arbeta samt taga inkomsten af sitt arbete, så kommer sannolikt enkelt fängelse att väljas framför vatten och bröd, enär fången vid detta sednare straff ej kan tillätas att arbeta, till följd af de stränga kontroller, som vid straffets verkställande äro nödiga. Vidare kan större eller mindre tillgång på arbetsförtjenst i det fria i viss mån inverka. Äfven årstiden är understundom icke utan inflytande, ty sakfällde finnas, hvilka t. ex. i sträng kyla icke äro så angelägna att återvinna friheten, som de eljest skulle vara.

Ehuru det således är vanskligt att på förhand bestämma följden af det nu föreslagna stadgandet om det blir lag, tror jag mig dock kunna med temligen stor sannolikhet antaga, att ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag icke skall komma att medföra några väsendtliga olägenheter för fångvårdsförvaltningen, eller några synnerligt ökade utgifter för det allmänna, enär, såsom jag ofvan antydt, de sakfällde, som fått böter förvandlade till vatten och bröd, troligen

icke mera allmänt komma att begagna den medgifna utvägen att i stället undergå ett vida längre fängelsestraff, det der oftast måste verkställas i vanlig cell.

Om nu detta mitt antagande bekräftas af erfarenheten, så kan man vid afskaffandet af vatten och bröd-straffet såsom förvandlingsstraff, sätta fängelsestraffet vida lägre än nu är stadgadt, utan att befara fängelsernas öfverfyllande genom fångar, som undergå förvandlingsstraff.

Att åter genast, såsom Utskottet föreslagit, utan en sådan erfarenhet, sätta fängelsestraff såsom det första alternativet och vatten och bröd såsom det andra, samt att derjemte göra en betydlig ned-sättning i proportionen, just uti de mycket ofta förekommande fall, der böter mellan 15 och 30 R:dr ådömas, detta anser jag för mycket vågadt, i synnerhet med det höga fångantal, som för närvarande finnes.

Jag skulle hafva önskat, att det i den Kongl. propositionen funnits ett stadgande, som bestämde förvandlingsstraffet för det lägsta bötesbeloppet, 5 R:dr, till 3 dagars fängelse i stället för 3 dagars fängelse vid vatten och bröd eller 9 dagars fängelse. Men då det är angeläget att de som äro ense i hufvudsaken hålla tillsammans och en splittring eljest lätt skulle kunna uppkomma, så får jag finna mig uti att underordna min enskilda mening i denna punkt, hvarföre jag anhåller om afslag på Utskottets utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Gegerfelt: Det kan visserligen vara svårt att befinna sig i en ohållbar ställning och icke se någon utväg att komma derifrån, men under vissa förhållanden är det ej stort bättre, då alltför många utvägar bjudas. Det händer nemligen lätteligen att sådan meningsskiljaktighet uppstår bland dem, som skola välja mellan de särskilda utvägarne, att valet uteblifver. Jag önskar mera än jag vågar hoppas, att den stora mängd af utvägar, som här bjudes, icke skall leda till denna följd.

Då lagen bestämmer, att böter, som utgöra den lindrigaste straffen, skola förvandlas, icke till den dernäst lindrigaste eller enkelt fängeise, utan till qualificerad eller fängelse vid vatten och bröd, så begär den en inkonsequens, hvilket lagstiftaren jemväl erkänt, men sökt försvara dermed, att det skulle vara en fördel för den sakfällde, att genom undergående af ett intensivare fängelse få njuta af kortning af fängelsetiden. En sådan åsigt, konsekvent genomförd, skulle dock leda till återinförande af spöstraffet, såsom onekligen det mest intensiva och hastigast öfvergående straff. — Vidare har lagstiftaren sökt ursäka denna inkonsequens med svårigheten att bekosta underhållet för det ökade fångantalet, som en längre fängelsetid skulle föranleda. Detta är den ohållbara ställningen, allt mera ohållbar i samma mån, som ofta återkommande förslag till ändring häruti med allt större och större värma och intresse omfattas, samt upplyst blifvit, att Kongl. Maj:t af nåder medgifver böters förvandling till enkelt fängelse, då underdånig ansökan derom göres, äfven om ej särskilda nådeskäl

kunna återopas. Under det icke någon af Lag-Utskottets ledamöter funnit det vara väl bestämdt med nuvarande lagstiftningen, hafva icke mindre än sju särskilda förslag till dess förbättring blifvit oss förelagda, och jag bereder på att jag kommer att dertill lägga ännu ett.

Till en början hafva vi Herr Kinmansons förslag, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Utskottets vid sistlidne riksdag afgifna, men af Första Kammaren då afslagna betänkande, skulle, med uttalande af den åsigt, att fängelse vid vatten och bröd ej borde bibehållas såsom förvandlingsstraff, hos Kongl. Maj:t begära utredning för frågans lösning.

Vidare hafva vi Herr Mankells radikala förslag, att utan vidare omgång afskaffa fängelse vid vatten och bröd och utbyta det mot enkelt fängelse; derefter Kongl. Maj:ts proposition, som bibehåller vatten och bröd såsom det normala förvandlingsstraffet, men medgifver den bötfälle, som det önskar, att i stället få undergå annat fängelse. Sedermera hafva vi Utskottets förslag, om hvilket man kan säga, att det är detsamma som Kongl. Maj:ts förslag, utom att det är tvärtom; samt slutligen de förslag, som af så väl Utskottet som åtskilliga representanter blifvit framställda, om ändring i förvandlingskalan.

Att nu upptaga Herr Kinmansons förslag, torde väl icke komma i fråga efter det förändrade skick, hvori frågan kommit genom Kongl. Maj:ts proposition och Hans Excellens Justitie-statsministerns i anledning af densamma till statsråds-protokollet afgifna yttrande. Af samma skäl kan icke heller Herr Mankells förslag bifallas, utan att man på samma gång beviljar ett ökadtt anslag för fångvården.

Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag hafva det gemensamt, att de tillerkänna den bötfälle en valrätt i afseende på förvandlingsstraffet. Mot en sådan valrätt hafva redan inom Högsta Domstolen anmärkningar blifvit framställda, och en reservant emot Utskottets betänkande har med mycken skärpa klandrat denna valrätt, hvilken han karakteriserat såsom en rätt för förbrytare, att efter eget godfinnande och på det för honom minst genanta sätt uppgöra sin lilla affär med Staten och påminnande om krämarens mjuka inställsamhet mot sina kunder. Utan att kunna förneka anmärkningens giltighet och ehuru känslan säger mig, att staten icke intager sin rätta ställning gent emot förbrytaren, då han medgifver honom en sådan valfrihet, torde dock skälen deremot, som helt och hållet falla inom teoriens och känslans område, böra gifva vika för de praktiska fördelar, som genom en sådan valfrihet kunna ernås, helst vi redan uti andra länder, efter hvad jag vill minnas i Danmark och Nord-Tyskland, hafva exempel på dylika stadganden. Valfriheten bör dock, enligt min åsigt, icke komma i fråga under annan form, än den i Kongl. Maj:ts proposition framställes. Enligt denna skulle nemligen det nuvarande förvandlingsstraffet fortfarande tillämpas såsom regel, och det principiellt riktiga såsom undantag, eller när den sakfällde det fordrar. Enligt Utskottets förslag deremot skulle den principiellt riktiga förvandlingsgrunden tillämpas om ej den sakfällde önskar ett motsatt förhållande. Då, i förra fallet, den sakfällde får tillgodonjuta hvad som kan anses för hans rätt, så tillåtes honom i det sednare,

att få följa, om ej sin nyck, åtminstone sitt tycke och sin smak, och en sådan tillåtelse synes mig från ingen synpunkt kunna försvaras. Det för staten önskvärda må'et vinnes enligt Kongl. Maj:ts proposition, utom i undantagsfall, enligt Utskottets förslag deremot endast i undantagsfall. De sannolika verkningarne af dessa begge förslag torde ock blifva mycket olika. Från Statens synpunkt sedt, är det naturligtvis önskvärdt, att vatten och bröd-straffet, i allmänhet varder tillämpadt för att derigenom ernå en minskning i fängvårdskostnaderna. Af dem, som skola undergå förvandlingsstraff, torde det stora flertalet icke komma att begagna sin valrätt, utan nöja sig med hvad som bjudes. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle alla dessa komma att undergå fängelse vid vatten och bröd, men, enligt Utskottets förslag, fängelse. I förbigående torde jag dessutom få anmärka att konsekvensen fordrar, att, om den fänge, som skall undergå enkelt fängelse såsom förvandlingsstraff, erbjudes, att till strafftidens förkortande få undergå ett intensivare fängelse, borde samma fördel erbjudas jemväl åt den, som omedelbart blifvit dömd till enkelt fängelse; hvarom fråga icke blifvit väckt.

För min del vill jag i detta hänseende förorda Kongl. Maj:ts proposition, hvilken jag anser ega ett afgjort företräde framför Utskottets förslag.

Utskottet så väl som åtskillige reservanter hafva ansett den nuvarande straffskalan i de lägre graderna vara alltför hög; och jag kan icke underlåta att deruti instämma.

Enligt Kongl. Maj:ts proposition, som icke afser förändring i nämnda straffskala, skulle nemligen det minsta bötesbelopp icke kunna försonas med mindre än 9 dagars fängelse. Innan den nuvarande Strafflagen utkom, förvandlades de så kallade vites- och ensaksböterna till enkelt fängelse, och motsvarades lägsta bötesbeloppet af 3 dagars sådant fängelse. Utskottet synes mig hafva drifvit nedsättningen väl långt. Enligt dess förslag skulle 10 R:dr böter kunna aftjenas med endast 3 dagars fängelse. Det vill säga, att hvarje dag skulle svara mot $3\frac{1}{3}$ R:dr. Detta torde, enligt mitt förmenande, komma att leda dertill, att den redan nu öfverklagade benägenheten att undanhålla sina tillgångar allmera komme att tilltaga. Vidare vill jag mot straffskalan anmärka, att 6 dagars fängelse vid vatten och bröd skulle komma att motsvara både 15 och 18 dagars enkelt fängelse. Enahanda missförhållande förefinnes i Herr Ribbings förslag. Grefve Sparres och Herr Casperssons förslag synas mig i detta hänseende lämpligare, och i likhet med dessa begge Herrar anser jag att böter, till och med Fem R:dr, böra förvandlas till tre dagars enkelt fängelse, till och med Tio R:dr till sex dagars sådant fängelse, samt till och med Femton R:dr till fängelse vid vatten och bröd i tre dagar -- utgörande den kortaste tid hvarunder sådant fängelse kan ega rum -- eller, om valrätten begagnas, nio dagars enkelt fängelse. För böter utöfver Femton R:dr skulle de i Kongl. Maj:ts proposition bestämda grunder blifva gällande.

Då jag emellertid icke ansett lämpligt att härom uppgöra formuleradt förslag, hvilket svärligen torde kunna af Kammaren utan föregående granskning godkännas, äfven om Kammaren skulle gilla den

åsigt jag uttalat, får jag hemställa, att Kammaren behagade återremittera ärendet till Utskottet.

Herr Faxe: Då jag uti Lagberedningen deltagit i utarbetande af det förslag till strafflag, som der uppgjordes och i hvilket endast enkelt fängelse bestämdes såsom förvandlingsstraff, och jag jemväl vid förra riksdagen beträddt det af Utskottet då afgifna förslag, hvilket utgick ifrån samma åsigt, så är det naturligt, att jag icke håller på vatten och bröd-straffet.

Hvad beträffar den valfrihet, som skulle lemnas den sakfällde, så anser jag väl, i olikhet med Högsta Domstolen och några af reservanterne mot Utskottets Utlåtande, det ingalunda vara i strid med rättvisans kraf eller Statens värdighet, att ett sådant val tillåtes. Men jag tror, att derigenom skulle komma att uppstå ganska många och stora svårigheter i afseende på verkställigheten. I Danmark skall den sakfällde anmäla sig hos fogden, som verkställer den begärda förvandlingen. Här skulle de sakfällde anmäla sig hos Konungens Befallningshafvande, som skulle höra dem alla, eller ock finge de vända sig direkt till fängelseföreståndarne, hvilka då hade att anmäla förhållandet hos Konungens Befallningshafvande. Jag tror att detta komme att medföra mycket trassel, och de flesta förvandlingsfångar skulle knappast veta hvad detta ville säga. Jag kan derföre hvarken biträda Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag, minst Utskottets, derföre att utrymmet i våra fängelser icke medgifver att mot-taga så många fångar, som kunde bli va fallet om flertalet valde den längre strafftiden. Deremot vill jag biträda Grefve Sparres förslag, hvarom den talare, som näst före mig hade ordet, yttrade sig. Jag anser, att det är för hårdt, att böter till belopp af 2 och 15 R:dr skola aftjenas med samma förvandlingsstraff, men jag vill icke, att man skall taga bort det strängare straffet för böter af 10 och 15 R:dr, enär det är dessa bötesbelopp, hvartill en viss art af förbrytare, nemligen lönkrögare, vanligen fällas, och mot dem bör man icke vara alltför mild. De skratta redan åt de tre dagarnes fängelse vid vatten och bröd, och derföre torde nio dagars fängelse bättre passa för dem.

Då jag emellertid icke nu kan formulera något förslag, får jag instämma i yrkandet om en återremiss.

Herr Nordström: I vår nuvarande nya strafflag af år 1864 är det redan en ganska anmärkningsvärd omständighet, att, under det på ena sidan viss tids fängelse vid vatten och bröd blifvit från *straffarterna* såsom straff uteslutet och afskaffadt, det på den andra sidan blifvit antaget såsom *förvandlingsstraff* vid bristande tillgång hos en brottslig att erlægga ädömda böter. och icke mindre anmärkningsvärdt är det, att det numera icke är *domaren*, utan *exsecutor*, som ordnar detta förvandlingsstraff och bestämmer, efter gifna grunder, dess tidslängd. För detta dubbelförhållande skall svårigen någon bindande rättsgrund kunna framställas. Domaren är lagens tolk, och honom allena tillkommer det att utsätta äfven förvandlingsstraffet, för den händelse att det kunde komma ifråga. Exsecutorn tillhör det att

endast verkställa och lyda. Man förnekar i humanitetens namn tidsenligheten af hungerstraffet och afförer det bland straffarterna från den reviderade strafflagen, men man upptager det åter såsom ett sätt att aftjena den lindrigaste bland straffarterna, nemligen böter, då tillgång till dessas gäldande saknas, dock att det nu endast är *executorn*, som får arrangera den saken; och nu vill man i afseende å den till böter sakfällde införa en ny grundsats i vår positiva straffrätt, nemligen valfrihet för den bötfällde, att, vid brist på tillgång, afsitta böterna antingen i fängelse vid vatten och bröd, eller ock i enkelt fängelse, med iakttagande deraf, att tiden i sednare fallet, beräknad efter fastställda grunder, blir relativt längre. För detta förslag söker man dock äfven förgäfvos efter några inre rättsskäl, vare sig i den från Regeringen komma propositionen, eller i Lag-Utskottets betänkande. Hvad det sednare till försvar för valfriheten anført, synes mig gå allt för mycket på ytan, för att uthärda en allvarlig kritik. Utgående från den sats, att det för den "förorättade" eller Staten vore likgiltigt, hvilketdera sättet användes, emedan försoning eger rum medelst användande af hvilketdera som helst, anmärker Utskottet, att Staten, då han öfverlemnar det för honom likgiltiga valet åt förbrytaren sjelf, icke kan anses frånträda sin värdighet och rättvisans kraf, som i alla fall fullgöres på det ena eller andra sättet. Utskottet glömmor dervid, att rättvisan under alla omständigheter måste vara medveten af sig sjelf och sin vilja, och då hon på förhand i lagen utsätter ansvaret för den ena eller andra förbrytelsen, det ock måste dervid förblifva då ansvaret af domaren enligt lagen tillämpas, utan någon rätt för den sakfällde att derom bestämma. Det är endast *våd* i statsrättslig mening, som deri efter förekommande särskilda skäl kan göra ändring. Ville man åter såsom bestämmande grund för förslaget framhålla den omständigheten, att tiden för fängelse vid vatten och bröd är relativt kortare än för enkelt fängelse, och att således den sakfällde genom undergående af det förra snarare biefve återgifven åt sitt yrke och sina borgerliga förrättningar, så skulle på samma grund det lyckligtvis sedan länge utdömda spö- eller risstraffet äfven kunna såsom förvandlingsstraff vid bristande bötestillgång försvaras, emedan för dess verkställande ännu vida kortare tid erfordras, och det infamerande, som enligt folkopinionen låg i detta straff, äfven i sin mån ännu vidlåder fängelse vid vatten och bröd såsom affliktivt straff.

Såsom stöd för förslaget i viss mån har man åberopat exemplet från den nya *danska* strafflagen af år 1866, men härvid, såsom ofta fallet är vid åberopande af exempel från främmande länder, förbisett hvad för öfrigt dermed står i närmaste sammanhang. Den nya *danska* lagen upptager ännu bland *straffarterna* äfven fängelse vid vatten och bröd. Såsom fängelsestraff användes simpelt fängelse, fängelse på sedvanlig fängkost, fängelse på vatten och bröd och statsfängelse. Fängelse på vatten och bröd kan ådömas för högst 30 dagar, och verkställas med vissa mellanfrister eller afbrott, så vida den brottslige ej sjelf vill oafbrutet fortsätta och läkaren förklarar hans helso tillstånd det tillåta. Personer under 18, eller öfver 60 år, kan detta straff ej ådömas. Om böter och deras förvandling säges: Om en till böter dömd icke betalar deras fulla belopp inom föreskrifven

tid, träder i stället för böterna *ett i domen bestämdt*, efter den skyldiges personliga förhållanden och sakens öfriga omständigheter närmare lämpadt straff af simpelt fängelse... Framställer den dömdes hos fogden begäran derom, och ställer ej hans helsotillstånd hinder deremot, kan det enkla fängelset förändras till fängelse på vatten och bröd under motsvarande tid. — Här af synes, huru i flera afseenden olika hela förhållandet framstår i den danska strafflagen mot hvad vår strafflag i förening med nu förevarande förslag derom innehåller; och särskildt må anmärkas, att fängelse vid vatten och bröd i den förra ännu kvarstår såsom en af domaren användbar sjelfständig straffart. Vore det nu fråga om, att alldeles utdöma denna straffart från vår lag, så att det för framtiden äfven såsom förvandlingsstraff skulle upphöra, skulle äfven jag för min del med nöje rösta derför och erkänner derjemte, att Utskottets förslag, i hvad det afviker från Regeringens, innehåller något, som skulle förmedla öfvergången till detta mål; men att, såsom sistnämnda förslag, fortfarande bibehålla det såsom det normala förvandlingsstraffet vid bristande tillgång till böters betalning, och ställa enkelt fängelse under motsvarande tid derbredvid såsom föremål för den brottsliges valfrihet, finner jag för min del alltför betänkligt och principvidrigt.

En af anledningarne dertill, att ifrågavarande förvandlingsstraff bibehålles, uppgifves vara hemtagd från straffanstalternas i landet nuvarande beskaffenhet och bristande utrymme för de många, som med enkelt fängelse komme att afsitta böter. Detta skäl torde dock ej kunna anses bindande. Då Staten i humanitetens namn förmildrar sina strafflagar, är det ock hans pligt att göra deras tillämplighet möjlig och betryggad: det sednare är endast ett medel för det förra, och i motsatt fall skulle Staten förneka sig sjelf och sina uppgifter såsom kulturstat. Mycket skulle ock för ändamålet kunna göras genom en revision af de lagar, som utsätta böter såsom straff, och genom minskning af den latitud, som nu i detta afseende är lagd i domarens hand, samt dessutom genom nedsättning af skalan för beräkningen af böters förvandling till enkelt fängelse. I detta hänseende har Utskottet framställt ett förslag, som obestriddigen förtjänar att uppmärksammas såsom en god början. Men då jag för min del icke kan biträda den föreslagna valfriheten i hvad sjelfva principen angår, anser jag mig ej vidare böra upptaga tiden med någon kritik af de särskilda förslagens detaljer.

Herr von Sydow: Jag får erkänna, att, då jag först genomläste Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga, jag hyste ganska stora betänkligheter mot dess antagande. Jag såg nemligen saken från samma synpunkt, hvarifrån den blifvit betraktad så väl af Högsta Domstolens flesta ledamöter som äfven af åtskilliga reservanter inom Utskottet och några föregående talare här, men, sedan jag närmare satt mig in i frågan och deltagit i diskussionen derom i Utskottet, har jag ombytt åsigt, och det torde tillåtas mig att redogöra för de skäl, som förmått mig dertill. I likhet med en föregående talare anser jag det vara en stor inkonsequens i vår nu gällande lag, att den upptager vatten och bröd-straffet såsom förvandlingsstraff, ehuru det

till sin beskaffenhet är svårare än de två närmast böter lindrigaste straffarter, nemligen fängelse och straffarbete. Jag skulle derföre helst vilja hafva hela detta straff utplånadt ur lagen, men då, såsom Herr Justitie-statsministern visat, detta icke låter sig göra för det närvarande, återstår det från min synpunkt ingen annan utväg för att, så vidt möjligt är, minska den omnämnda inkonsequensen, än den, som Kongl. Maj:ts proposition anvisar. Emot denna har en föregående talare anmärkt, att rättvisans kraf och Statens värdighet skulle læderas genom den af Kongl. Maj:t och Utskottet föreslagna valfrihet, men, i likhet med den förste talaren, får jag fästa uppmärksamheten derpå, att denna valfrihet icke komme att ega ruin i afseende på det *straff*, hvartill förbrytaren blifvit af domstol dömd, utan endast i fråga om den *straffpåföljd*, som han måste underkasta sig, om han befinner sig i den olyckliga belägenhet, att böterna, eller det i lag stadgade lägsta straff, icke kunna hos honom utkrävas. I allt fall är en sådan förbrytare i vida sämre ställning än den bötfällda, för hvilken några riksdalers utgifter icke innefattar någon känbar uppoffring. Det skäl, som dock väsentligast förmått mig att biträda hufvudgrunderna i Kongl. Maj:ts proposition, är, att verkan af vatten och bröd-straffet icke kan beräknas. emedan denna är olika inom olika orter och äfven inom olika samhällsklasser. I vissa delar af landet kvarlefvor nemligen ännu, från den tid då vatten och bröd-straffet ådömdes för stöld och andra vanärande brott, en föreställning om detta straff, som för den, hvilken måste utstå det, medför infami för lifstiden. Mängden har ännu icke lärt sig att skilja mellan brott och straff. En annan person åter, för hvilken det medborgerliga anseendet är af mindre värde eller, som förut undergått fängelse vid vatten och bröd, anser en sådan bestraffning vida lindrigare än frihetens förlust under en längre tid. Denna olikhet i straffets verkan kan, såsom beroende på en individuel uppfattning deraf, lagstiftningen omöjligen förekomma. Jag tillåter mig då fråga: kan rättvisans kraf anses mindre tillgodosedt derigenom, att man öfverlåter åt den bötfällda att bestämma, hvilketdera af två fullkomligt equivalenta förvårdningsstraff han vill undergå, än om han endast i följd af sin fattigdom ovillkorligen måste underkasta sig en straffpåföljd, som möjligen icke står i något rimligt förhållande till hans brottslighet? För min del tvekar jag icke att härfpå lemna ett nekande svar; och genom utöfvande af rättvisa, kan Statens värdighet omöjligen förnärmas.

I hufvudgrunderna öfverensstämmer Utskottets förslag således med Kongl. Maj:ts nådiga proposition, men Utskottet skiljer sig dock derifrån i två hänseenden. I afseende å lagens uppställning har Utskottet i straffskalan satt fängelse *framför* fängelse vid vatten och bröd, af det skäl, att då Utskottet ansett det såsom ett eftersträfvansvärdt mål, att det sednare straffet heit och hållet uteslutes ur lagen, har den af Utskottet föreslagna uppställning af lagparagrafen synts underlätta en sådan anordning. Den af en föregående talare uttalade betänklighet, att den bötfällda företrädesvis skulle välja enkelt fängelse, om detta komme att stå först i skalan och att fängelserna derigenom skulle blifva öfverbefolkade, kan jag icke dela, ty jag föreställer

mig, att hvarje förvandlingsbeslut skulle komma att upptaga båda de alternativa förvandlingsstraffen, och jag kan icke finna tillräckligt skäl för den förmodan, att den bötfälde skulle företrädesvis välja fängelse, endast därför att detta straff i förvandlingsbeslutet komme att nämnas förr än vatten och bröd-straffet. Vidare skiljer sig Utskottets förslag från Kongl. Maj:ts deri, att Utskottet upptagit en straffgrad *under* den af Kongl. Maj:t föreslagna lägsta, hvilket härleder sig derifrån, att Utskottet ansett det vara väl strängt, att den, som gjort sig skyldig endast till en så obetydlig förseelse, att den kan försonas med 1 å 2 R:drs böter, skulle undergå tre dagars fängelse vid vatten och bröd, eller 9 dagars fängelse. En följd häraf har dock blifvit, att, till förekommande af ett språng i straffskalan, antalet dagar för de fyra lägsta kategorierna blifvit nedsatt. En värd talare har anmärkt, att derigenom uppstått det missförhållandet, att 6 dagars fängelse vid vatten och bröd motsvarade både 15 och 18 dagars fängelse, men denna motsägelse är mera skenbar än verklig, ty man finner af Utskottets förslag, att Utskottet ifrån och med 25 R:dr låtit 10 R:dr böter motsvaras af 1 dags fängelse vid vatten och bröd, hvartill skälet är att vatten och brödstraffets intensivare verkan anses inträda med sju dagar; hvaremot ej samma skäl förefinnes, att redan vid så lågt bötesbelopp ändra den förut i skalan gällande norm, att 3 dagars enkelt fängelse motsvaras af 5 R:dr böter. En annan talare har, om jag icke oriktigt uppfattat hans anförande, föreslagit, att man skulle antaga det förslag, som innehålles i Grefve Sparres reservation, men, om man, såsom denne reservant, i motsats mot Utskottet, som uppställt 2 förvandlingsskalor bredvid hvarandra, låter den ena skalan efterträda den andra, så uppkommer den svårigheten, att den till lägre böter dömde, ehuru han möjligen anser vatten och bröd-straffet icke synnerligen svårare än det enkla fängelset, skall beröfvas sin frihet vida längre än den till högre böter dömde. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Fröman: Utan tvifvel har Lag-Utskottet haft en mycket svår uppgift sig förelagd, när det skolat åt förevarande fråga bereda en tillfredsställande lösning. Deruti har ock Utskottet sitt försvar emot hvar och en, som hyser olika mening med Utskottet.

Jag behöfver ej uppehålla mig vid den inkonsequens, som verkligen förefinnes deri, att ådömda böter vid brist af tillgång hos den bötfällde skola förvandlas till fängelse vid vatten och bröd och icke till den straffart, som står närmast böter, nemligen enkelt fängelse; ty härom hafva redan flere talare fullständigt yttrat sig. Vi känna dock alla, att detta bruk af vatten och bröd-straffet endast är en tillfällig nödfallsutväg, föranledd förnämligast af bristande utrymme i fängelserna. Frågan om undanrödjande af det anmärkta missförhållandet, frågan om vatten och bröd-straffets afskaffande är ej ny. Hon har redan flera gånger förevarit hos Riksdagen, och det svar, hvarmed hon förut blifvit bemött, har hufvudsakligen grundats på den svårighet, som i våra fängelsers *alltför otillräckliga utrymme* uppställer sig emot den eljest önskvärda lagförändringen. När så varit

och när så är, synes den naturliga följden af nämnda svar bort vara, att de som sträfvat och sträfva att genomdrifva vatten och brödstraffets afskaffande, i den form det ännu kvarstår eller såsom förvandlingsstraff, skulle hafva väckt fråga om byggande af nya eller utvidgning af de redan befintliga fängelserna, för att undanröjja det nämnda hindret för den önskade och önskvärda reformen. I stället hafva andra utvägar blifvit valda, och sålunda har Riksdagen från Kongl. Maj:t fått emottaga ett lagförslag, enligt hvilket det skulle öfverlemnas åt den straffskyldige att själf välja, hvilkendera straffarten, fängelse vid vatten och bröd eller enkelt fängelse, han ville undergå för att aftjena böter, till hvilkas gäldande han saknade tillgångar.

Om de betänkligheter, som ur *theoretisk* synpunkt förefinnas emot antagandet af ett sådant förslag, behöfver jag ej vara vidlyftig, efter de yttranden i det ämnet, som redan blifvit afgifna såväl i Högsta Domstolen som äfven här i Kamraren. Jag vill endast nämna att, när jag läser förslaget till lydelse af denna §, der det heter: om den straffskyldige "önskar" eller "heldre vill", dessa uttryck tyckas mig ej rätt passa på sin plats, föga kunna känna sig hemmastadda i ett lagbud. Om de förhållanden, som återopats från danska lagstiftningen, är redan förut taladt, så att jag med tystnad kan gå dem förbi.

Men jag har funnit vid detta förslag om den straffskyldiges rätt att välja hvilkendera han vill af de nämnda straffarterna en *praktisk* betänklighet, den jag anser ej vara vederlagd af hvad som yttrats vare sig af Utskottet eller under den nu förda diskussionen. Man har beskrifvit vatten och brödstraffet såsom ett hårdt straff, såsom något för den straffskyldiges helsa synnerligen menligt. Är nu det förhållandet, så borde man naturligtvis hafva föreställt sig, att enkelt fängelse företrädesvis komme att väljas af de valberättigade straffskyldige, men på samma gång har man medgifvit, att derest alla de straffskyldige skulle välja enkelt fängelse, utrymmet i våra häkten blefve otillräckligt för straffets verkställande, och något förslag om utvidgning af nämnda häkten eller byggandet af nya, afsedda för verkställighet af det slags straff, som här är i fråga, har, så vidt jag vet, icke blifvit framställt. Jag frågar då, huru skall man våga antaga en lag, som medgifver dylik valfrihet i fråga om straff, när det således kan inträffa att, om alla eller åtminstone de aldrafeste straffskyldige välja det straff, som de af nyssantydde skäl antagligen böra välja, nemligen enkelt fängelse, tillgång icke finnes på fängelser, der detta straff kan verkställas? Jag anser detta vara en betänklighet af den art, att den ensam är tillräcklig att afhålla enivar, som dervid fäster sig, från att biträda detta förslag om valfrihet. Och i och med detsamma jag uttalar detta, har jag äfven angifvit, att jag med min röst ej kan understödja vare sig Utskottets förslag eller Kongl. Maj:ts nädiga proposition.

Det skulle då måhända synas som om jag borde ansluta mig till de förslag som af reservanter inom Utskottet blifvit framställda, hvilka ej medgifva nämnda valfrihet. Men deremot yppa sig andra betänkligheter.

Man har talat om vatten och bröd-straffets skadlighet i många afseenden, man har beskrifvit hungerspinnan och de flerfaldiga lidanden detta straff medför och följaktligen ansett detta straff äfven för sin hårdhets skull böra afskaffas, men man har tillika sagt, att dessa svåra och skadliga verkningar af straffet ej inträffa förr än efter sjette eller sjunde dygnet af strafftiden, och detta allt oakadt hafva reservanterna, likasom Utskottets majoritet, med uppgifven afsigt att lindra straffet, likväl i sina förslag till ändringar i strafftariffen, hållit sig inom nämnda sex första dagar af strafftiden, hvilka för den, som undergår straffet, icke egentligen skola vara så skadliga, och inom dessa dagatal föreslagit de lindringar, som ansetts erforderliga; hvaremot icke någon vidrört eller föreslagit någon nedsättning i de högre dagatalen af straffet, hvilka väl framför allt skolat förminska, då det är just dessa, som på den straffades helsa skola utöfva så skadlig verkan. Detta synes mig ej hänga väl tillsammans, men äfven om de vore bättre motiverade hafva dessa jemkningar i straffskalan för mig icke den vikt och betydelse, att de kunna besegra den naturliga betänkligheten vid att redan nu börja med ändringar i vår så nyligen antagna strafflag; hvarföre jag kommer att rösta med dem, som yrkat afslag på den ifrågasatta lagförändringen.

Herr Beckman: Angående den mycket omtalade valfriheten, hvilken godkänts äfven af Utskottets pluralitet, har jag ej något synnerligt att tillägga. Jag ber blott att få nämna, att den framställning af danska förhållanden, hvilken nyss af en särdeles lärd jurist blifvit gjord, ej synes egnad att ändra den mening, jag till följd af andra framställningar förut fattat, nemligen att danska lagen, ifall valfriheten är ett fel, ej eger företräde framför det förslag, som nu förelägges. Det vill fastner synas, som skulle danska lagen medgifva en vidsträcktare valfrihet, enär den, om också ej expressis verbis, i grunden medgifver valfrihet till och med i fråga om det primära straffet. Så vidt jag fattade rätt hvad som sades, så eger enligt danska lagen den bötfullde raktiskt att inom viss tid väija antingen böter, hvartill han blifvit dömd, eller förvandlingsstraffet.

Den af Kongl. Maj:t föreslagna valfriheten gäller endast tvänne straffarter, är således mera inskränkt än den, som förekommer i danska lagstiftningen och lagskipningen. Jag kan ej medgifva att, såsom en talare yttrat, enligt det Kongl. förslaget, valfrihet skulle komma att ega rum mellan tre olika "rätter". Jag är visserligen lekman i lagfrågor och kan således ej göra anspråk på auktoritet i dem; men jag är dock skyldig att äfven här fatta en öfvertygelse och äfven att uttala den. Mig synes obestriddigt, och dervid har jag företrädesvis fäst mig, att, enligt Kongl. Maj:ts förslag, domen kommer att lyda på visst bestämdt straff, och att i afseende på dettas undergående ej någon valfrihet gifves. Det ådömda straffet måste undergå, derest möjlighet dertill förefinnes; det förvandlas till annat, endast då hos den dömda finnes full oförmåga att undergå detsamma. Först då sådan möjlighet icke förefinnes, inträder den sakiälldes valfrihet. Här är redan så fullständigt utveckladt betydelsen af den skilnad, som eger rum mellan valfrihet i första hand och i andra,

att jag ej anser mig behöfva vidare taga Kammarens uppmärksamhet för denna omständighet i anspråk. Den valfrihet, hvilken, af Kongl. Maj:t föreslagen, blifvit af Utskottets majoritet och de fleste reservanterne gillad, synes mig icke gå lagens värdighet för när, men väl vara en gård åt billighet och rättvisa.

Deremot synes mig den lagförändring, Utskottet i sammanhang med principens *tillämpning* föreslagit, vara mindre lycklig och derjemte alltför genomgripande, för att tillräckligt motiveras af de skäl, som för densamma blifvit framställda. Min öfvertygelse härom har blifvit ytterligare stadgad genom hvad under diskussionen anförts, särdeles genom den siste talarens yttrande angående det betydelselösa af en förändring i de lägre straffgraderna. Och jag kan därför ej, för min del, instämma i det af en annan talare gjorda yrkandet om återremiss.

Med anledning af denne talares yttrande, ber jag blott att i förbigående få anmärka, att, för den händelse man vill antaga Kongl. Maj:ts proposition, men tillika göra en jemkning i Utskottets förslag angående 10 §:ns lydelse, det icke torde vara nödvändigt att återremittera Utskottets förslag i dess helhet. Kongl. Maj:ts förslag innehåller intet angående den 10 §:n. Det finnes därför, så vidt jag kan se, ej något som hindrar att, sedan den Kongl. propositionen blifvit antagen, på grund af återremiss företaga förändringar i lydelsen af 10 §:n, så vida dessa förändringar icke stå i strid med grundsatzerna i Kongl. Maj:ts propositioner. Jag tror således, att man mycket väl kan återremittera Utskottets förslag, i hvad det angår 10 §:n, på samma gång man bifaller Kongl. Maj:ts proposition, derest man, såsom den andra talaren i ordningen, verkligen vill hafva äfven 10 §:n förändrad.

För min del anser jag dock icke sådan förändring oundgänglig och stadnar därför vid att yrka afslag å Utskottets och motionärernes förslag, men bifall till den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen om förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § strafflagen.

Grefve Wachtmeister, Hans: De i anledning af Utskottets nu föredragna betänkande gjorda anmärkningar hafva vändt sig dels mot den till grund för i Kongl. Maj:ts proposition liggande principen om valfrihet mellan förvandlingsstraff, dels mot det sätt, på hvilket Utskottet tillämpat denna princip och slutligen mot det förslag till förändrad skala, Utskottet framlagt för förvandling af mindre bötesbelopp. Hvad först angår sjelfva grundsatsen för den föreslagna valfriheten, är här så mycket taladt om densamma, att jag ej torde behöfva uppehålla mig dervid. Man säger, att det skulle vara principvidrigt att ej lagen stadgade en bestämd påföljd för brottet, att det vore stridande mot lagens värdighet att likasom köpslå med den brottslige och bjuda honom på hvad som vore för honom smakligast. Mot detta är redan anmärkt, att ett sådant inkast kunde ega giltighet, om det vore fråga om det *primära* straffet. Men, beträffande detta, finnes ej något val gifvet, ty detsamma är bestämdt till böter och ej något annat. Sedan kommer frågan om att aftjena dessa böter,
och

och då förklaras att sådan kan ske på det ena af de föreslagna sätten, lika väl som på det andra. Jag inser ej huru lagens värdighet härigenom skulle förnärmas, och tror, för min del, talet derom bero endast på theoretiska skrupler. En talare framdrog nyss några exempel ur den danska lagstiftningen i samma ämne. Jag behöfver ej nu uppehålla mig vid densamma, ty en annan talare har redan förekommit mig, då han sökt visa, att denna lag lemnar ännu vidsträcktare valfrihet åt den dömd, än hvad som är ifrågasatt i detta förslag. Jag vill tillika nämna, att i den nord-tyska strafflagen, som man ej kan beskylla för något slags klemighet, — den är tvärtom en bland de mest allvarliga — finnas likartade bestämmelser. Der tillåtes en till straffarbete dömd person att välja, antingen han vill fullgöra detta arbete i ensamhet eller gemensamt med andra, och genom en annan lagbestämelse föreskrifves, att den brottslige ej får ådömas ensamhetsfängelse utöfver en viss tid, om han själf ej medgifver detta.

Det har blifvit anmärkt och starkt betonadt af den näst siste talaren, att då man ej vågat helt och hållet borttaga vatten- och brödstraffet såsom förvandlingsstraff, af farhåga att fångelserna skulle blifva öfverfyllda, vore det inkonseqvent att framlägga ett förslag, på hvars verkan man ej vore viss och som kunde medföra just den i förra hänseendet befarade följden, för den händelse nemligen att alla eller de fleste straffskyldige valde enkelt fängelsestraff, ja, det är svårt att utreda huru förhållandena i detta afseende skulle gestalta sig, i händelse den föreslagna valfriheten blir lag, men jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t ej framlagt förslaget derom inför representationen, utan att hafva inhämtat upplysningar från de auktoriteter och personer, som till följd af sin embetsverksamhet och beröring med fångar ega kännedom och erfarenhet i dessa afseenden. Vi veta att uppfattningen af vatten och brödstraffet är ganska olika. Visst är, att denna är i hög grad beroende på olika kroppskonstitutioner och olika samhällsställning hos dem som undergå detsamma. För somliga är det önskligare att taga enkelt fängelse, för andra synes det bättre att underkasta sig ett intensivare men till tiden kortare straff, och man kan således ingalunda antaga, att den straffskyldiges val alltid skulle falla på det enkla fängelsestraffet.

Vidare hafva anmärkningar blifvit gjorda mot Utskottets förslag, att böter skola förvandlas i första rummet till enkelt fängelse och ej, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, till fängelse vid vatten och bröd. Grunden härtill är den, att Utskottet utgick derifrån, att vatten- och brödstraffet, såsom förvandlingsstraff, är en oegentlighet som på angifna skäl beklagligen ej kunnat alldeles undvikas. Utskottet har då ansett mera regelmässigt att sätta det enkla fängelsestraffet såsom det mera egentliga eller det korrekta straffet i första rummet. En talare på Jönköpingsbanken har gjort en anmärkning, som han — jag medgifver det — med mycken logisk skärpa utvecklat, hurusom det vore egendomligt att först bjuda den straffskyldige på ett straff som vore det rationela, men sedan säga att han må taga ett annat som vore mera irrationelt. Ordningen syntes honom böra vara omvänd, och att det vore riktigare att medgifva honom liksom på grund af

billighet att välja det rationelaste. Jag medgifver, att detta resonnement kan ha mycket för sig, men Utskottet kunde ej underlåta att äfven fästa en viss vikt vid den omständigheten, att man i allmänhet låter det rationela gå i rangordning framför det irrationela. Jag håller emellertid, för min del, ej mycket på denna ordning. Hufvudsaken anser jag vara, att valfrihet blir den straffskyldige beviljad.

Hvad angår den förvandlingsskala, Utskottet uppställt, innehåller densamma, att böter till belopp af till och med 10 R:dr skola förvandlas till 3 dagars enkelt fängelse, och till och med 35 R:dr skall förvandling ske efter en något reducerad skala. Hvad angår de smärre böternas förvandling, är jag öfvertygad, att hvar och en måste erkänna önskvärdheten af en förändring i nu gällande lagstiftning. Det förekommer mig motbjudande att för de ringaste ordningsförseelser som ej äro några brott, förvandlingsstraffet skall uppgå till 9 dagars enkelt fängelse. Det är orimligt, att en person kan drabbas af ett dylikt straff för en sådan förseelse, som till exempel att han underlåter att uppgifva en hund till beskattning eller glömmar att infinna sig vid ett vittnesförhör eller dylikt.

Anmärkningar äro äfven gjorda deremot, att Utskottet föreslagit en lägre förvandlingsskala för bötesbelopp till och med 35 R:dr. Jag anser att ett giltigt skäl dertill ligger i det förhållande, att vatten och brödstraff och enkelt fängelse skilja sig till sina verkningar i samma mån som fängelsedagarnes antal ökas. Det är nemligen erkänt, att de svårigheter, som äro förenade med vatten- och brödstraffet framtända egentligen först på 6:te eller 7:de dagen, men under de första dagarne skiljer sig vatten- och brödstraffet obetydligt från enkelt fängelse.

Jag inskränker mig till att yrka bifall på Utskottets förslag.

Hans Excellens Herr Justitie-Statsministern Adlercreutz: Då man vill bilda sig ett omdöme om lämpligheten och rättmätigheten af valfrihet i afseende å förvandlingsstraff för bötfälld, som ej kan de ådömda böterna gälda, bör man ej förbise de förhållanden, under hvilka valfriheten är afsedd att medgifvas, och det sätt hvarpå medgifvandet sker. Otvifvelaktigt kan i vissa fall en sådan valfrihet böra godkännas, i andra deremot icke.

När 1864 års strafflag såsom förvandlingsstraff för böter, hvilka ej kunna hos den dömda uttagas, bestämde fängelse vid vatten och bröd, tillkom detta stadgande visserligen ej för att obehörigen skärpa straffet för den sakfällde, utan det hade sin grund i den uppfattningen, att man på detta sätt tillgodosåge den sakfälldes eget väl förstådda intresse, i det han, genom att underkasta sig förökad skärpa i straffet, desto förr kunde få återkomma till sin familj och öfriga samfundsförhållanden. Men vid tillämpning af denna, efter min uppfattning riktiga, grundsats gjorde man sig å andra sidan skyldig till ett från vanliga lagstiftningsreglor afvikande förfarande, i det man, när den lägsta straffart, som lagen känner, ej kunde tillämpas, hoppade öfver den på skalan närmast detta stående och tillgrep en vida intensivare straffart. Man utsatte sig härvid för, att den sakfällde

med rätta kunde finna sig obilligt behandlad, i det han, huru mycket han än på grund af individuella skäl ryggade tillbaka för vatten och bröd-straffet, likväl ej kunde få försona sitt fel med det närmast ofvanför böterna å straffskalan stående enkla fängelsestraffet. Sedan denna orättvisa, för hvilken de bötfälde kunna känt sig utsatta, kvarstått i vår lag nu i sex år, har det syntts mig vara tid att få densamma utplånad ur vår strafflag, en ändring hvilken dock, jag erkänner det gerna, jag, just med afseende derå att det var den första, endast efter åtskillig tvekan bestämde mig att föreslå. Med hänsyn till de grundsatser, som föranledde vatten och bröd-straffets bibehållande i lagen, och hvilka jag anser förtfarande ega giltighet, trodde jag emellertid vatten och bröd-straffet, efter den modifikation detsamma i Kongl. Maj:ts förslag erhållit, framgent kunna och böra stå kvar såsom förvandlingsstraff till fromma både för den sakfälde och Staten. i hvars intresse det alltid måste vara, att den bötfälde måtte kunna, så snart som möjligt, återgå till att blifva en nyttig samhällsmedlem samt upphöra att vara blott tärande och möjligen genom familjens lemnande utan stöd öfven öka fattigvårds-kostnaderna för den kommun, som han tillhör. Under det att således den i Kongl. Maj:ts förslag medgifna valfrihet är en gard åt rättvisan och derpå är uteslutande stödd, saknas denna egenskap hos den af Utskottet föreslagna valfrihet, der såsom regel upptagits, att bötfälld som saknar tillgång till böternas gäldande, skall undergå enkelt fängelse, hvarför ock möjligen vid Utskottets, men ingalunda vid Kongl. Maj:ts förslag, det bör kunna anses vara olämplig att i lagen införas — hvad af en föregående talare blifvit klandradt — ord sådana som dessa: om den bötfälde "önskar" eller "heldre vill". Samma ställning som Lag-Utskottets förslag intager i förut omförmälda hänseende den danska lagen, som här blifvit på ett för mig ofattligt sätt återopad mot Kongl. Maj:ts förslag. Der utgör nemligen, såsom vi här hört, den lindrigare straffarten det normala förvandlingsstraffet, men den dömda får välja en svärare; och är det alltså, efter mitt förmenande, obestridligt att, om man anser den i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna valfrihet vara förkastlig, man i och med detsamma äfven brutit stafven öfver den danska lagstiftningen i detta hänseende, hvaremot man väl kan rinna denna sednare förkastlig och ändock godkänna den förra.

En allvarsam anmärkning mot den Kongl. propositionen har blifvit framställd af en talare, då han förklarade det vågadt att medgifva en sådan valfrihet som den Kongl. Maj:ts proposition upptoge, i thy att följden af dess tillämpning kunde blifva den, att alla de bötfälde, som saknade tillgångar, valde enkelt fängelse såsom förvandlingsstraff, och att, till följd af fångelsernas begränsade utrymme, förvandlingsstraffen då omöjligen skulle kunna verkställas. Jag ber till en början att, med anledning af häntydingen på det yttrande jag afgifvit till Statsrådsprotokollet, få erinra, att samma yttrande endast innefattade, att derest vatten och bröd-straffet helt och hållet afskaffades, *synnerlig svårighet* skulle möta att *behörigen* verkställa alla de i sådan händelse på längre tid utsträckta förvandlingsstraffen.

Särskildt får jag nu upplysa att derest alla vatten och brödstraff, som under ett år, exempelvis år 1868, blifvit verkställda efter nu gällande tariff, öfvergått till enkels fängelse, skulle derigenom, om en jemn fördelning å hela året skett, hafva erfordrats ett utrymme för ungefär 130 till 140 fångar, utöfver hvad då för förvandlingsstraffens verkställande behöfdes. Visserligen är det sannt, att då beräkningen ej får grundas på en jemn fördelning å hela året, och vid vissa tider fängelsernas utrymme kan vara mera anlitadt än vanligt, stora svårigheter skulle möta att bereda förvandlingsfångarne rum, men alldeles *omöjligt* torde det dock icke vara. Jag vill dock hemställa till talaren, som gjorde berörda anmärkning, om han verkligen på fullt allvar tror på möjligheten deraf, att alla de bötfällde, som hafva att undergå förvandlingsstraff, skulle, med den uppställning 11 § i 2 kap. strafflagen enligt Kongl. Maj:ts förslag komme att erhålla, välja enkelt fängelse i stället för vatten och brödstraff. Mig åtminstone förefaller det alldeles otänkbart; men vore det tänkbart, så skulle detta innebära, att strafflagens ifrågavarande stadgande hvilade på en så fullkomligt falsk grund, på en sådan osanning, att jag ej förstår huruledes den talaren, som har Riksdagens förtroende att vaka öfver lagskipningen i landet och att anmärka befintliga brister i våra lagar kan hafva underlåtit att derå påkalla Riksdagens uppmärksamhet. För att undanröja betydelsen af hans omförmälda farhåga ber jag ock att få återkalla i Kammarens minne ett af honom sjelf vid förhuden riksdag, då fråga var om afskaffande af vatten och brödstraffet, fäldt yttrande, hvilket hade följande lydelse: "Under mina besök i fängelserna har jag alltid framställt fråga till de personer, som undergått vatten och brödstraff, huruvida de kände någon olägenhet af detta straff, men knappt hört någon enda klaga deröfver. Särskildt vill jag nämna, att, då jag framställt slik fråga till dem, som undergingo lägsta eller tre dagars förvandlingsstraff, flere af desse vid besvarande af frågan knappast kunnat återhålla ett leende. Så föga akta de detta straffmått". Vid samma tillfälle yttrades omedelbart derefter af en erfaren underdomare, som äfven är ledamot af denna Kammare: "Lika med den siste ärade talaren har äfven jag under en längre tid sökt förskaffa mig upplysningar om vatten- och brödstraffets lämplighet och dess inverkan på de bestraffades helsotillstånd. Jag har dervid rådfrågat icke blott de straffade, utan äfven uppsyningsmännen vid fängelserna, läkare m. fl., och jag har dervid kommit till samma erfarenhet som han."

Med de sålunda återgifna yttrandena tror jag mig hafva ådagalagt, att den förespeglade faran ej är så synnerligen stor; likasom jag dermed äfven vill hafva i min mån bemött dem, som här ansett af vigt att få det lägsta förvandlingsstraffet nedsatt under det i nuvarande lag bestämda 3 dagars vatten och bröd. I det sednare hänseendet må ytterligare ihågkommas, att den som omöjligen mäktar, vare sig sjelf eller genom biträde af vänner och väns vänner betala en så liten summa som 10 R:dr eller derunder, redan torde stå på en så låg ståndpunkt i afseende å tillfredsställandet af sina lefnads-

behof, att han sannolikt ej skulle komma att erfara synnerligt lidande, om han under tre dagar underkastades fängelse vid vatten och bröd.

I afseende å redaktionen af Utskottets förslag synas mig åtskilliga erinringar vara att göra: Jag vill särskildt fästa uppmärksamhet på en omständighet, för att densamma, i händelse Kammaren, såsom här blifvit föreslaget, beslutar en återremiss, måtte komma under öfvervägande. Det heter nemligen i förslagets sista moment: "I sammanhang härmed förordnas, att, der i särskild författning hänvisning skett till 2 kap. 11 § strafflagen, hänvisningen i stället skall afse 10 § af nämnda kapitel, sådan den efter denna förordning kommer att lyda." En sådan hänvisning till 2 kap. 11 § nämnda lag, hvarpå exempel förekommer i förordningen af den 16 Februari 1864 om strafflagens införande, har naturligtvis till ändamål att lemna en föreskrift om böters förvandling uteslutande till enkelt fängelse, hvarom handlas i 11 §, då deremot i 10 §, sådan den nu lyder, vatten och brödstraffet omtalas såsom förvandlingsstraff. Då nu, enligt Utskottets förslag till lydelse af 10 §, stadganden om både vatten och brödstraff och enkelt fängelsestraff der gemensamt förekomma, och i sjelfva strafflagen, såsom i 2 kap. 6 §, ordet fängelse förekommer jemväl i bemärkelse af fängelse vid vatten och bröd, skall vid tillämpning af det föreslagna stadgandet tvekan uppstå, huruvida i de fall, der hänvisning förut varit gifven till 2 kap. 11 § strafflagen, endast enkelt fängelse eller äfven fängelse vid vatten och bröd må såsom förvandlingsstraff användas.

Med dessa anmärkningar öfverlemnar jag frågan till Kammarens pröfning, vare sig till återremiss till Utskottet eller till afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Mörner, Johan Oscar: Det är onekligen litet tungt att finna, hvilka svårigheter som ofta uppstå, då man vill öfvergå från ett sämre till ett bättre. Om det vore en likgiltig fråga, huruvida lagen bör bära stämpel af rättvisa, om den bör innehålla den konsekvens i sina stadganden, som allmänheten har rätt att fordra, då kunde det vara detsamma, huru det gick i ett fall som detta; men då för lagens aktning och anseende i första rummet fordras, att den är värdig den upplysning och den rättsåsiqt som råder, och att det finnes en tanke, som genomgår den, då är det af vigt att tillse att lagen erhåller denna prägel, och att den uppfyller de fordringar, som man med rätta kan ställa å densamma. Jag nekar icke, att äfven jag stått på den ståndpunkt, att jag trodde fängelse vid vatten och bröd nödvändigt böra bibehållas åtminstone som förvandlingsstraff. Men fördomar ramla ibland vid närmare eftersinnande, och då man förskaffat sig upplysningar, som kunna borttaga de tvifvel, hvilka tjänat att nära dessa fördomar; och jag får bekänna, att jag numera öfvergått till den åsiqt, att fängelse vid vatten och bröd äfven såsom förvandlingsstraff bör försvinna. Jag ber att få söka gifva skäl för denna min åsiqt. Det har blifvit sagdt, att fängelse vid vatten och bröd borde bibehållas, derföre att våra fångelser icke skulle vara nog stora att inrymma alla de personer, hvilka skulle komma att undergå enkelt fängelse såsom förvandlingsstraff, då strafftiden blefve förlängd och flera personer än nu komme att hållas i häkte. Jag

ber att i detta fall få hänvisa till den särdeles förtjenstfulla utredning, som vid sistlidne riksdag gjordes af Herr Hasselrot, då jag icke haft tillfälle att till i dag i öfrigt bereda mig så som jag skulle hafva önskat. Af denna utredning visar sig, att af de 4,490 personer, hvilka år 1868 undergått fängelse vid vatten och bröd, hade ej mindre än 1,909 varit insatta på 3 dygn, 425 på 4 dygn etc. Då således ett så stort antal som öfver hälften icke sutit inne mer än 4 dygn, frågar jag, om man kan antaga, att fängelserna skulle blifva så ofantligt öfverfyllda genom förändringen. Äfven har Utskottet vidtagit den åtgärd att nedsätta det enkla fängelsestraffet från 9 till 3 dagar såsom förvandlingsstraff för böter, ej öfverstigande 10 R:dr; men jemväl detta har man klandrat och sagt, att det vore alldeles för hög dagspenning, om en person, som skulle böta 10 R:dr, icke blef insatt på mer än 3 dagar; att det icke vore något straff; och att den som stod i ekonomiskt afseende så lågt på samhällsskalan, att han icke sjelf eller genom andras biträde kunde anskaffa 10 R:dr, icke skulle göra särdeles afseende på den tidsvinst, som skulle uppstå genom denna nedsättning i förvandlingsstraffet. Jag för min del mäter icke straffet efter dagspenning; och dessutom finnes det en mängd personer, hvilka aftjena sinå böter på en eller ett par riksdaler, och för dessa torde tre dagar vara alldeles nog, hvaremot enligt Kongl. Maj:ts förslag förvandlingsstraffet för dem, med icke mindre än 9 dagar, skulle blifva, likasom undergåendet af vatten och brödstraffet nu, obilligt hårdt. Att de skulle vara i den samhällsställning, att de icke skulle göra afseende på eller samhället behöfva besinna att de erhöilo ett för strängt straff, är en tankeföjd hvars riktighet jag hvarken kan fatta eller ingå på. Straffet bör nemligen stå i förhållande till förseelsen, som blifvit begången; och har jag icke brutit värre än att hafva försummat ett upprop eller dylikt, som kan vara bestraffadt med några få riksdalers böter, så frågar jag, kan det ligga någon rättvisa deri, att jag skall erhålla ett oproportionerligt strängt straff, om jag undergår förvandlingsstraffet? Samhället har den pligten, då det blir uppmärksammat på sådana förhållanden, att utjemna dem, så att rättvisa genomgår äfven denna del af lagstiftningen. Det är alls icke sagdt, att fängelserna skola blifva öfverfyllda, ty om man stadgade 3 dagars enkelt fängelse såsom förvandlingsstraff för dessa lägre böter, så, ehuru jag icke vill betunga kommunerna med att uppföra dyrbarare fängelser, kan man väl antaga, att detta förvandlingsstraff i större delen af orterna skulle kunna umgällas i häradshäktena, hvarigenom den långväga fängtransporten icke skulle behöfvas och några nya tillbyggnader af fängelserna ej heller erfordras. Fängelserna skulle härigenom visa sig vara mera tillräckliga än förut, då man besinnar att, såsom jag nämnde, under år 1868 2,334 personer, dömde till böter, aftjenade dessa med så ringa antal dagar, att det icke uppgick för hvar och en till högre än till 3 eller 4 dagar. Större delen af dessa fångar skulle troligen, derest straffet endast varit enkelt fängelse, mycket väl kunnat i häradshäktena undergått sitt straff.

Straffskalan har jemväl blifvit klandrad därför, att böter af 30 och 35 R:dr skulle umgällas med samma antal dagar vatten och

bröd eller sex. Jag får dock härvid fråga, om detta är något olika mot hvad, i anseende till förvandling till vatten och bröd, för närvarande är i lagen stadgad? Detta har dock tillkommit derföre, att man icke satt det enkla fängelsestraffet så hårdt för 30 som för 35 R:drs böter, och man har ansett att vatten- och brödstraffet tilltager i intensitet först efter förloppet af fem, sex dagar; hvaraf denna lilla skillnad i skalan torde kunna förklaras. Här har vidare blifvit så mycket ordadt om valfriheten, att jag icke behöfver vara vidlyftig derom, helst denna fråga blifvit af föregående talare på ett tillfredsställande sätt behandlad. Likväl torde det icke kunna sägas för ofta, att det här vid lag icke är staten, som underhandlar med den sakfällde. Det är blott och bart staten som säger till den som begått en förseelse, att du skall böta så och så mycket, det är ditt straff; men kan du icke göra detta, får du undergå förvandlingsstraff derför, och då är det equivalent, om du undergår enkelt fängelse eller fängelse vid vatten och bröd, och i ty fall må du välja. Denna valfrihet finnes äfven i nordtyska lagen, likaså i den danska, och på ett mera eklatant sätt än hvad här blifvit föreslaget; ty om en person i Nordtyskland blifvit *dömd* till fängelse i cell, kan han efter sex års förlopp fordra att ingå på gemensamhetsfängelse, och det lär vara äfven åtskilliga andra förhållanden, under hvilka en verklig valfrihet af straffart eger rum.

Att det skulle vara bättre att antaga Kongl. Maj:ts förslag, derföre att fängelse vid vatten och bröd icke vore i full harmoni med vår nuvarande lagstiftning, kan jag ej inse. Då synes det mig vara rättare, att man införde såsom det normala förvandlingsstraffet den straffart, som just står i harmoni med lagens bud och endast bibehölle fängelse vid vatten och bröd såsom en tillåtelse för den till böter dömd, om han det fordrade, i anseende till den tidsvinst som skulle uppstå vid detta kortare, fast intensivare förvandlingsstraff. Mitt motiv att nu bifalla Utskottets förslag är alls icke flatheten att liksom underhandla med den sakfällde, utan mitt motiv är, att jag önskar, att vatten och brödstraffet måtte alldeles försvinna, men att jag misströstar om framgång, om jag nu vill taga steget fullt ut. Det är således en koncession för denna farhåga, som jag trott mig böra göra; ty genom Utskottets förslag skulle dock reformen gått väsentligt framåt. Skulle Kammaren vara benägen att helt och hållet taga bort vatten och brödstraffet ur vår lag och i sådant syfte återremittera motionen, skulle jag med nöje instämma i begäran om återremiss, men icke annars, ty intet vinnes genom sådana små förmedlingar som t. ex. Grefve Sparres endast på en om man så ville konventionel grund, men icke på någon rättsprincip i hans reservation framställda förslag derom att bibehålla fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlingsstraff för böter öfver 15 R:dr, men endast för böter af lägre belopp medgifva förvandling till enkelt fängelse. Jag hoppas, att denna sak måtte för Eder, mine Herrar, likasom för mig framstå såsom en gärd åt rättvisans och humanitetens fordringar; och jag utbeder mig bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: På sätt flere talare redan anmärkt, är det

numera endast en tidsfråga, när fängelse vid vatten och bröd skall upphöra såsom förvandlingsstraff. Hans Excellens Justitiestatsministern har ock förklarad det vara en anomali, att det står kvar som dylikt straff i vår lag, och att, ehuru han hyst tvekan att tillstyrka ändring i en lag, blott sex år gammal. han dock gjort detta på den grund, att han ansåg att rättvisan kräfde det. Om jag i öfrigt rätt fattat hans ord, så skulle detta nu framlagda förslag icke heller vara annat än en övergångsåtgärd. Jag hoppas emellertid, att den tid är inne eller hardt nära, då man kan taga steget fullt ut; och om man icke kan göra detta nu, så är jag öfvertygad att det kan ske inom högst ett eller annat år. Vid sådant förhållande torde det vara bättre att dröja och behålla hvad vi nu hafva för att sedermera snart få reformen fullt genomförd. Den åtgärd, som nu är föreslagen, skulle eljest möjligen då hindra reformens genomförande, enär många motsätta sig ändring i nyss stiftade lagar. Jag har vid föregående tillfällen påmint Kammaren, att sedan år 1840 begge statsmakterna gått tillbaka i den högst viktiga angelägenheten att få våra domstolar, våra fängelser och vårt straffsystem tidsenligt ordnad. Då var man nemligen, kanske genom de visa lärdomar ett, med rätta berömdt, arbete af en hög författare innehöllo, redan ense derom, att man skulle bygga ransakningsfängelser efter cell-systemet öfverallt der ransakningar höllos; och Rikets Ständer beviljade frikostigt anslag härför. Men saken afbröts genom en reaktion och förändrade åsikter hos påföljande regeringspersonal. Derigenom inträffade ock, att när ändtligen 20 år efter den samtidigt och hufvudsakligen af en svensk — Zenius — författade norska vår svenska nya strafflag antogs, hade man ännu icke tillräckligt utrymme i våra straffanstalter för att våga antaga fängelsestraffet i cell såsom förvandlingsstraff för böter. Detta var väl ock den enda grund, hvarför man då begick detta af Justitie-statsministern nu anmärkta fel i strafflagen. Det torde dock måhända kunna något rättfärdigas genom den tillfälligheten, att man då icke ansåg fängelse vid vatten och bröd vara så förskräckligt, som det af somliga nu utmålas. Jag måste äfven på grund af den erfarenhet, jag under icke mindre än 16 års embetsresor som justitiekansler och 20-årig granskning af fängförteckningarne från alla rikets fängelser förvärfvat, intyga, att högst sällan genom vatten- och brödstraffet något för lif eller helsa sädeles menligt lidande, vare sig fysiskt eller psykiskt, uppstått för de personer, som undergått detsamma. Då det är föreskrifvet, att äfven läkare skola noga efterse, att icke någon derigenom tillskyndas något dylikt lidande vid minsta anledning hvartill detta bestraffningssätt genast afbrytes, har faran häraf icke varit så stor. Men en särskild anledning förefinnes, hvarför jag tror att man *nu* skulle kunna afskaffa fängelse vid vatten och bröd. Det är en erfarenhet, som vi talade om härom dagen, att efter missväxtår i landet ökas fångantalet; men aftager också, då nöden är öfver, ehuru icke lika hastigt som det tillväxt, enär den som en gång beträdt brottets bana, tyvärr icke så lätt återvänder på den rätta stråten. Således behöfvas för de redan fallna ännu någon tid större utrymme i fängelserna. Men detta är beredt genom det nya straffängelset vid Göteborg. Man kan deremot hysa

godt hopp, efter två ymniga år, att nu under den närmaste framtiden tillfälle till arbete icke skall komma att saknas, och att på samma gång antalet brott skall nedgå; hvadan det ej bör blifva svårt att finna utrymme för förvandlingsfångar, hvilka nästan uteslutande bestå af dem hvilka den sednaste tiden begått förseelser.

I nödfall och för en kortare tid kan man ock mycket väl sätta tillsammans dem som undergå förvandlingsstraff för böter, och det är till och med icke så farligt att dröja något med förvandlingsstraffets verkställande, ehuru det naturligen alltid är bäst, när straffet följer genast på brottet. Det är emellertid för ett normalt förhållande, enligt min tanke, äfven i det afseendet ett stort fel, att icke ransakningsfångelser med celler finnas med så stort utrymme, att i allmänhet sakfålde der kunde få undergå det enkla fängelsestraffet genast. Derigenom skulle jemväl den olägenhet, som kostar staten rätt mycket, undvikas, att en person för att undergå några få dagars fängelse skall forslas tjugo à trettio mil, såsom förhållandet är i Calmar län. Jag hoppas, att domstolarnes organisation nu snart må ske och i sammanhang dermed tillses, att tingsstäder för landt-domstolarne jemte ransakningsläkterna om möjligt komme att förläggas i städerna. Fängelses byggande bör dock alltid blifva en stats-icke kommunal-angelägenhet. Emellertid och då jag tror, att om en återremiss nu sker, det vid undersökning skulle visa sig, att redan under de få månader, som förflutit sedan Kongl. Maj:t afgifvit sin nådiga proposition, förhållandena hafva gestaltat sig så, att man icke skulle finna någon fara uti att *genast* afskaffa vatten- och brödstraffet såsom förvandlingsstraff, är det i denna riktning jag vill anhålla om återremiss. Slutligen ber jag få tillägga den bekännelsen, att vare sig af gamla *theoretiska skrifter* eller fördomar, så ehuru jag känner, att man i några andra länder har infört valfrihet i afseende å straff för den sakfålde, införandet af denna osvenska nyhet, dock synes mig böra noga betänkas, såsom en annan gammal man yttrade om en nyhet, och under tiden bestridas. Jag vill nu icke om den redan i dag vidlyftigt afhandlade valfriheten yttra mer än en ledamot af Lagkomitéen angående ett lagförslag: "*Non placet*".

Herr Fröman: Om jag, då jag senast hade ordet, fällde det yttrandet, att, derest den valfrihet, som Utskottet föreslagit, medgäfves, *alla* straffskyldige skulle välja enkelt fängelse i stället för fängelse vid vatten och bröd, medgifver jag, att detta var ett vågadt uttryck. Min mening var egentligen den, att, när man stiftar en lag, man bör vara beredd på alla eventualiteter, och att man således, äfven för den händelse att *alla* valde enkelt fängelse, måste hafva medel att verkställa detta straff i en sådan utsträckning. Det synes dock af det sätt, hvarpå min förr berörda anmärkning blifvit besvarad, som om ett dylikt utbyte af straff icke kunde ske utan särdeles stora svårigheter, och just det förhållandet anser jag i någon mån rättfärdiga mitt yttrande, ty att besluta ett lagstadgande, i afseende hvarpå man ej vore säker att det kunde verkställas, håller jag i min ordning för ett vågadt företag. Jag medgifver emellertid mycket gerna, att jag trott och tror, det ganska många skulle komma

att välja vatten- och brödstraffet, isynnerhet sådana som redan förut undergått detta straff i dess lägre grader. Genom detta medgifvande bör jag hafva fredat mig från beskyllningen att ej hafva fullgjort min pligt såsom lagskipningens väktare, då jag icke varnat Rikets Ständer för antagande af 1864 års strafflag, tillåtande mig derjemte erinra att jag vid det tillfället ej hade någon röst inom representationen, ty yttranderätt inom representationen följde lika litet då, som nu, med den befattning jag innehar.

I sammanhang med den vederläggning, som mot mig riktats, har blifvit yttradt, att en beräkning skett, huruledes det skulle slå sig ut, i fall man afskaffade vatten- och brödstraffet och i stället införde enkelt fängelse; och om jag ej hörde orätt, skulle efter förhållandena år 1868, hvilka afsetts vid nämnda beräkning, för en sådan förändrings genomförande omkring 130 å 140 ytterligare platser inom fångelserna hafva befunnits erforderliga, såvida nemligen fångantalet fördelades på alla fångelser i riket. För min del tror jag ej, att man vid uppgörandet af en sådan beräkning, om den skall blifva tillförlitlig, får antaga, att antalet fängelsefångar skulle utfalla lika i alla delar af landet, derest man medgafve den ifrågavarande valfriheten. Det skulle nemligen kunna hända, att i några orter de flesta valde vatten- och brödstraffet men i andra *alla* föredrogo enkelt fängelse; och om då straffet skulle i behörig tid verkställas, blefve följden den, att ett stort antal fångar med längre strafftid af straffarbete eller enkelt fängelse måste föras till andra fångelser, hvarvid understundom transporterna kunde blifva ganska långa, ty det är ej att förmoda, det alltid utrymme, kunde beredas i de närmaste läns-cellfångelserna; och dessa flyttningar och transporter komme att betydligt tynga på fångvårdsanslaget.

Då jag i denna fråga har yttrat mig för afslag af såväl Kongl. Maj:ts nädiga proposition som Lag-Utskottets förslag, har detta, såsom jag ännu en gång upprepar, ingalunda härledt sig af någon förkärlek för vatten- och brödstraffet, ty jag önskar uppriktigt detta straffs afskaffande såsom förvandlingsstraff, likasom det blifvit borttaget såsom omedelbar straffart. En föregående talare har yttrat, att denna reform snart nog skulle kunna genomföras, om man satte i verket 1840 års Riksdags beslut att uppbygga ett större antal häradsfångelser. Om ock en sådan åtgärd vore önskvärd, så tror jag mig dock hafva funnit en förklaringsgrund, hvarföre densamma icke i någon vidsträcktare mån kommit till verkställighet. Man har nemligen icke velat bygga dylika fångelser, innan domsagorna blifvit reglerade, emedan man ej velat hafva mer än *ett* häkte i hvarje domsaga och detta vid tingsstaden, men denna har ej för hvarje domsaga kunnat bestämmas, innan domsagans omfång blifvit bestämdt. Mig synes i allmänhet fångelserna icke vara rätta platsen, för verkställandet af dessa straff, hvartill böter för ringare förseelser såsom uppsprofs försummelse, fylleri och dylikt förvandlas. Det vore enligt min tanke vida bättre, om dylika böter kunde aftjenas på arbetsinrättningar. Vi veta, att 1807 års förklaring föreskref, att böter kunde aftjenas med arbete hos enskilde personer, som erlagt bötesbeloppet, ehuru jag ej tror att detta påbud, åtminstone på senare tider, tillämpats, och enligt min tanke vore ingenting naturligare, än att personer,

sakfällde till mindre bötesbelopp, aftjente deremot svarande straff uti tjenliga arbetsanstalter, inrättade på många ställen, ju flera desto bättre. Man skulle då slippa att se det verkliga upprörde skåde-spelet, att personer, hvilka ej gjort sig skyldiga till egentliga brott utan endast begått smärre förseelser, föras långa vägar på fångskjuts tillsammans med grofva brottslingar och inspärras i samma fångelser som desse. Utom det att sådant medför dryga kostnader för det allmänna, måste detta alltid verka menligt för ifrågavarande personers moralitet och anseende. Deremot tror jag icke, att så stor skillnad göres i det allmänna omdömet mellan fångelse vid vatten och bröd och enkelt fångelse, eller att det i de flesta fall blir känt i hemorten, hvilketdera af dessa straff en person undergått; hvad som blir känt, det är, att han varit insatt i fångelse, och detta är tillräckligt för att skada hans goda namn och rykte. För denna orsaks skull anser jag, att straffen för dylika mindre förseelser borde aftjenas annorstädes än i de allmänna fångelserna.

Jag vidhåller mitt förut framställda yrkande om afslag på Utskottets förslag.

Herr von Sydow: Men anledning af hvad Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmärkt mot redaktionen af Utskottets förslag, ber jag att få fästa uppmärksamheten deruppå, att 8 § i promulgationslagen, hvarpå Hans Excellens dervid förmodligen syftade, endast innehåller ett öfvergående stadgande, hvilket antagligen numera ej kommer att tillämpas. Om likväl så vore, kan jag det oaktadt ej finna någon inadvartens derutinnan, att från denna § hänvisas till 10 § i den föreslagna nya lagen i stället för till 11 § af kapitlet 2 strafflagen, ty äfven förstnämnda lagrum upptager enkelt fångelse såsom förvandlingsstraff; och att den medgifver den sakfällde rättighet att utbyta detta straff mot fångelse vid vatten och bröd kan omöjlig för denne vara någon olägenhet.

Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag har endast ett par ord att säga med anledning af ett yttrande af Herr Fröman, hvilken tyckes ej hafva hört hvad jag sagt, då han påstått, att jag skulle hafva yrkat ransakningsfångelsers uppbyggande, ännu innan man kommit öfverens om, huru domstolarne på landet skola organiseras, och innan man bestämt hvar tingställena skola blifva. Detta har jag ej sagt. Vid 1840 års riksdag, då anslaget till uppförande af ett ökad antal häradshäkten beviljades, framlades för Stats-Utskottet ett i Justitie-statsexpeditionen uppgjort förslag till hela domsagofördelningen, med uppgift på alla ransakningshäkten som skulle komma att behövas. När man sedan snart skred till dylika byggnaders uppförande, gjorde man det ej på andra ställen än på sådana, som man med visshet kunde förutse äfven fortfarande skulle bibehållas såsom tingstäder, äfven om detta ej genom något formligt beslut var bestämdt. Att deremot föreslå byggandet af häradshäkten på andra ställen kan naturligtvis ej falla mig in.

Hvad åter angår Herr Frömans yttrande om en återgång till de

gamla arbetsdomarne såsom ett sätt för böters aftjenande, så skulle en närmare undersökning af den frågan leda oss för långt; var det emellertid verkligan hans mening att föreslå något sådant, så får jag på det högsta afstyrka detsamma.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad. yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att Utskottets förevarande förslag till förändrad lydelse af 2 kap. 10 § strafflagen måtte bifallas; 2:o att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, skulle antaga Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition; 3:o att förslaget måtte återförvisas; samt 4:o att detsamma skulle afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till den föreslagna nya §:n, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja. sedermera proposition på afslag derå och antagande af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, då svaren utföll med många ja och nej i blandning, vidare proposition på återremiss af §:n, hvilken proposition likaledes besvarades med många så väl ja som nej, och slutligen proposition på afslag å §:n, hvarvid jemväl svarades många både ja och nej; hvaruppå och sedan proposition på återremiss af merberörda § förnyats samt med många blandade ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de tre öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den begärda voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att såsom kontraposition skulle antagas afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition; och då dervid svarades många ja och nej i blandning, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Som votering om kontrapositionens innehåll påyrkades, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som vill, att, vid blifvande votering om återremiss af Lag-Utskottets i Utlåtandet N:o 8 framställda förslag till förändrad lydelse af 2 kap. 10 § strafflagen, kontrapositionen skall innehålla afslag å nämnda förslag och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet af-lättna nådiga proposition, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, kommer annan kontraposition vid voteringen att antagas.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—31;
Nej—42.

Herr Grefven och Talmannen yttrade nu, att till följd af voterings utgång någotdera af de två återstående yrkandena, nemligen å bifall till §:n eller afslag derå, måste såsom kontraposition antagas; hvarefter och sedan Herr Grefven och Talmannen först framställt proposition derå, att bifall till §:n skulle utgöra kontrapositionen, men denna proposition besvarats med många nej jemte åtskilliga ja, Herr Grefven och Talmannen hemställde, att kontrapositionen skulle innefatta afslag å ofta nämnda §, och, då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan kontrapositionen sålunda blifvit bestämd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att Lag-Utskottets i utlåtandet N:o 8 afgifna förslag till förändrad lydelse af 2 kap. 10 § strafflagen skall till Utskottet återförvisas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—30;
Nej—44;

2 Kap. 11 §.

Grefve Wachtmeister, Hans: Då Kammaren ej bifallit Utskottets förslag i första punkten, så får jag yrka afslag äfven å denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen afslogs.

4 Kap. 7 § och slutmeningen.

Grefve Wachtmeister, Hans: Af samma skäl, som jag nyss anförde, får jag yrka afslag äfven å denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning blef Utskottets förslag af Kammaren afslaget.

Ingressen.

Grefve Mörner, Oscar: Sedan hela lagen blifvit kasserad, tje-
nar det väl ingenting till att bifalla ingressen, hvarföre jag får yrka
afslag derå.

Ingressen afslogs.

Härefter anmälde sig och yttrade

Grefve Mörner, Oscar: Mot det beslut, Kammaren nu fattat,
nemligen att förkasta den föreslagna förändringen i lagens bestäm-
melser om vatten- och brödstraffet, ber jag att få anmäla min re-
servation. Kammaren har derigenom bibehållit ett tillstånd af orätt-
visa och obillighet, för hvilket ansvaret må falla på dem, som förän-
ledt detta beslut. Jag vill deremot genom dessa ord, hvilka jag an-
håller må blifva tagna till protokollet, befria mig derifrån.

Grefve Wachtmeister, Hans: Äfven jag får förena mig i
samma reseration, hvilken jag dock mindre riktar deremot, att Ut-
skottets förslag blifvit förkastadt, än deremot att på samma gång
den princip, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition i
ämnet, blifvit ogillad.

Herr von Sydow: Jag ber att få instämma med Herr Grefve
Wachtmeister.

Herr Beckman: Jag anhåller att få reservera mig mot det fat-
tade beslutet, så vida det innebär förkastande jemväl af Kongl.
Maj:ts proposition, hvilken jag tagit mig friheten att förorda.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 8 dennes bordlagda
utlåtande N:o 9, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nädiga proposi-
tion till Riksdagen med förslag till författning angående förändradt
stämmningssätt i vissa fall, dels ock enskild motion i samma ämne.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta utlåtande
skulle punktvis företagas till afgörande samt ingressen till det
af Utskottet å sidorna 4 och 5 framställda författningsförslaget sist
pröfvas.

Svarades ja.

Utskottets hemställan öfverst å sidan 3.

Bifölls.

Utskottets författningsförslag å sidorna 4 och 5.

§ 1.

Bifölls.

§ 2.

Herr von Sydow: Lag-Utskottet har uti Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition föreslagit den förändring, att orden "eller anvisning å sådant ombud eljest kunnat erhållas" skulle utgå. För min del kan jag icke tillstyrka ett sådant uteslutande, jag anser nemligen att dessa ord stå fullkomligt på sin plats, och att de äro nödvändiga för att förekomma andra olägenheter. Om nemligen ett sådant uteslutande skall ske, blir följden deraf den, att en fastighetsägare, som flyttat utomlands, skall vara skyldig att åtlyda en stämning i tidningarne, oaktadt det är allmänt känt, att han har ett ombud inom riket, som har generel fullmakt att handla i hans ställe och äfven att utföra hans talan inför domstol. Ett sådant stadgande anser jag vara ganska betänkligt, och den svårighet som Utskottet tror sig finna med detta vilkor förenadt, förefaller mig vara af ringa vikt. Då man ej ansett det olämpligt, att den, som vill genom tidningarne uttaga stämning, skall skaffa sig bevis derom, att han icke kunnat vinna upplysning om, hvarest svaranden befinner sig, så fattar jag ej, hvarföre man skall anse det förenadt med större svårigheter att erhålla intyg äfven derom, att man icke vet, huruvida svaranden har något ombud, som eger att för honom svara vid domstol.

På dessa grunder får jag hemställa om afslag på Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Herr Nordström: Jag hade haft åtskilligt att anmärka, till en början, vid första paragrafen af förslaget; men då jag nu till min öfverraskning hör, att den redan blifvit föredragen och antagen, återstår för mig ej annat, än att mot beslutet nedlägga min reservation och öfvergå till den andra. Dock finner jag mig först ej kunna underlåta att vid Regeringens ifrågasvarande proposition i ämnet göra den erinran, att, enligt hvad af handlingarne kan inhemtas, förslaget icke undergått den granskning i Högsta Domstolen, som 87 § Regeringsformen föreskrifver. Dessa vid Kongl. Maj:ts proposition N:o 17 fogade handlingar utvisa: att det förslag rörande förändradt stämningssätt i vissa fall, som Riksdagen år 1870 för sin del antog och medelst skrifvelse den 11 Maj hos Kongl. Maj:t anmälde, blifvit i följd af de i Högsta Domstolen deremot gjorda anmärkningar af Kongl. Maj:t afslaget: att derefter inom Regeringen ett annat förslag i ämnet blifvit upprättadt och den 13 December granskadt i Högsta Domstolen, hvilken likväl, enligt hvad dess protokoll för samma dag utvisar, icke heller funnit detsamma vara af beskaffenhet att kunna tillstyrkas: och att derpå inom Regeringen ett nytt, från det förra i flera punkter afvikande, förslag utarbetats och Riksdagen till pröfning omedelbart förelagts, utan något derom från Hög-

sta Domstolen infordradt utlåtande, ehuru i detta förslag åtskilliga nya detaljpunkter förekomma, medan andra finnas, som redan i de föregående förslagen ingått och af Högsta Domstolen blifvit mer eller mindre bestämdt afstyrkta. Det borde dock ej kunna förnekas, att, när i ett yngre lagförslag rörande något visst ämne någon positiv bestämmelse, om också blott en enda, intagits, som icke återfinnes i det äldre, identiteten dem emellan blifvit upphäfd, och att således det yngre förslaget lika visst är ett nytt förslag, som om hela dess innehåll inskränkte sig till denna nya bestämmelse; och likasom det, framlagdt af Regeringen, borde i sistnämnda fall åtföljas af Högsta Domstolens utlåtande, för att lemna Riksdagen tillfälle att få upplysning om, hvad landets högste domare må hafva i saken att säga, lika öfverensstämmande med åberopade föreskrift i 87 § Regeringsformen och grunderna därför är det, att det i det förra fallet bör underkastas enahanda granskning i Högsta Domstolen, innan det aflemnas till Riksdagens pröfning. Regeringsformen gör i dessa hänseenden ingen åtskillnad.

För att nu öfvergå till sjelfva förslaget, så utgår den förra af dess två §§ från den allmänna förutsättning, att citanden, den som stämmas skall, så vidt veterligt är finnes inom riket, och den sednare, att han "veterligen är ur riket faren". I det förra fallet vill förslaget, att citanden, derest han, ehuru sökt, ej kunnat anträffas i sitt hemvist, må under vissa förutsättningar kunna stämmas sålunda, att stämningen *anslås på hans hnsdörr* och tillika delgifves hans husfolk, om sådant finnes; i det sednare åter, att likaledes under vissa förutsättningar stämningen må citanden kungöras *genom dess införande i allmänna tidningarne* tre gånger, med vissa mellantider hvarje gång.

Då nu den, som ingenstädes stadigt hemvist hafver, hädanefter likasom hittills finge sökas der han finnes (Rättegångsbalken X: 1), skulle de föreslagna, nya stämningssätten i båda fallen egentligen afse svarande parter, som på ett eller annat sätt äro bofaste.

Stämning genom dess införande i allmänna tidningarne är, med undantag af ediktalstämmningar, ett hittills af lagen icke medgifvet stämningssätt. Stämning genom dess anslående på citandens *hnsdörr* är deremot redan nu tillätet, då svaranden håller sig från sitt hemvist undan, förty att han väntar stämning, och derjemte veterligt är, att han i häradet eller staden vistas, det vill säga i alla fall så nära sitt hus, att det svärligen bör kunna undgå hans kännedom i god tid, att han på sådant sätt blifvit till domstolen instämd. Föreliggande förslag deremot vill utsträcka användbarheten af detta stämningssätt vida längre och erkänna det, utan afseende på hvar inom riket svaranden vistas, såsom lagligt under följande förutsättning: att citanden blifvit å särskilda dagar (således minst två) i sitt hemvist med stämning sökt, utan att han eller ombud för honom dervid kunnat träffas: att, vid efterfrågan hos hans husfolk eller grannar, eller der han tjänst eller näring har, säker anvisning ej kunnat vinnas, hvarest han eller ombud för honom sig uppehåller: att omständigheter i öfrigt förekomma, som gifva anledning till, att han håller sig undan

undan (om för att undgå stämning eller af andra skäl säges icke): och att det ej är veterligt, att han utom riket vistas.

De två förstnämnda af dessa förutsättningar, eller vilkor för laga verkan af en stämning å svarandens husdörr, äro utan tvifvel sådana, att de väl kunna af käranden, eller den som stämningen för rättar, fullgöras; men, hvad det här omförmälda *ombudet* angår, kan man dock icke underlåta den anmärkning, att det så mycket mer hade varit nödigt dervid utsätta, att ombudet borde vara befullmäktigadt att stämning för svaranden emottaga, som lagen i allmänhet fordrar, att den som uppträder såsom ombud för en annan skall vara med dennes fullmakt försedd, och dessutom i fråga om rättegångsombud uttryckligen fastställer vissa förhållanden, der en person är jäfvig att såsom sådant uppträda för en annan (Rättegångsbalken XV: 3). Vidkommande åter de två sednare förutsättningarne, innehålla de något så obestämdt och sväfvande, att den efterforskning rörande svarandens uppehållsort, som i den föreskrifves, innan till stämningens anslående å svarandens husdörr med laga verkan finge skridas, väl sällan skall kunna medföra något för ändamålet verkligt upplysande, om densamma skall af käranden utföras. Deraf att svaranden, om äfven någon längre tid, uppehåller sig å någon från sitt hemvist aflägsen ort inom riket, kan ännu ej med visshet slutas, att han håller sig undan. Förslaget antyder ej ens, i hvilket ändamål han skall hålla sig undan; och den omständigheten, att "det ej är veterligt att han utom riket vistas", är med sitt negativa innehåll än mindre egnadt att i saken gifva någon verklig upplysning. Anmärkningsvärdt är dessutom, att uti det i 1 § omhandlade fall det hvarken föreslås att stämningens anslående å svarandens husdörr skall ske i öfvervaro ej blott af hans husfolk, om sådant finnes, utan ock i alla händelser af tillkallade grannar och vittnen, eller att den derjemte skall i ortens eller närmaste Orts tidningar införas; och likväl skulle en person, som på längre tids resa i de mest lofliga ärenden vore stadd, men ej befunne sig i den ställning, som naturligen föranledde honom att genom korrespondens med sina hemmavarande, eller med andra inom orten för hans hemvist, låta, såsom man säger, höra af sig, kunna, utan att hafva fått kännedom om stämningen, utan att hafva fått framte laga förfall, blifva utsatt för en *tredskodom*, som kunde leda till utmätning, innan han om saken får under rättelse. Den föreslagna ändringen i Rättegångsbalken XI: 7, så obetydlig den vid första ögonkastet än ser ut, skulle sålunda kunna för en svarande parts rätt att icke blifva dömd ohörd medföra vida större äfventyr, än som af det nu gällande stadgandet om stämning å husdörr kan följa, och särskildt då, enligt hvad meningen synes vara, stämningstiden äfven här skulle beräknas så, som funnes svaranden inom den stad eller det härad, der hans hemvist och forum domicilii är, ehuru han i sjelfva verket kunde befinna sig mer än hundra mil aflägsnad derifrån.

Det i 2 § föreslagna stämningssätt, eller genom *stämningens införande i allmänna tidningarne*, afser det fall, att citanden vederligen befinna sig utrikes, utan att upplysning kunnat vinnas, hvar

han der sig uppehåller. För att detta stämningssätt skall kunna medföra åsyftad laga verkan, förutsattes: att citanden icke hos domaren eller domstolen i den ort, der han sednast var i riket boende, uppgifvit viss person, som eger att för honom stämning emottaga, eller anvisning å sådant ombud eljest ej kunnat erhållas: att omständigheter derjemte förekomma, utmärkande, att han håller sig undan, eller att han har för afsigt att för framtiden bosätta sig å främmande ort: att stämningen tre gånger blifvit i allmänna tidningarne införd, minst fjorton dagar mellan hvarje gång och sista gången minst sex månader före den i stämningen förelagda tid, samt derjemte, om svaranden inom riket har känt hemvist, inom sistnämnda tid fästad å hans husdörr och delgifven hans husfolk, om sådant finnes, eller, om han ej har känt hemvist, men inom riket eger fastighet, tillställd den, hvilken förvaltningen af samma fastighet utöfvar.

Att äfven i detta fall de bland ofvannämnda förutsättningar, som förverkligas genom faktiska tillgöranden, väl kunna af den, som skall förrätta stämningen, fullgöras, må gerna medgifvas; men anorledes förhåller det sig med dem bland dessa, som gå ut på att utreda eller få upplysning om anledningen till, eller afsigten med citandens frånvaro eller vistelse på utrikes ort. För att härom kunna få någon närmare och mera sakenlig upplysning, borde en circumstantial bevisning företagas, som, äfven om den utfördes med största talent och skarpsinnighet, dock ganska lätt kunde gå miste om målet; men *när* en sådan finge eller borde anställas, *om före* stämningens utfärdande och kungörande i tidningarne, *eller först då* det visar sig att en tredskodom kunde blifva påkallad, eller med andra ord, huruvida det är domaren, som efter pröfning af omständigheterna skall genom formligt beslut förklara käranden berättigad att instämma sin vederpart *genom tidningarne* och under iakttagande af hvad i öfrigt dermed står i sammanhang, eller om det är käranden eller hans stämningombud, som det borde tillkomma att här pröfva hvad tillgöras må, — om allt detta meddelar förslaget ingen föreskrift, eller innehåller icke ett ord. Då likväl stämning genom tidningarne är ett hittills för vår lag okänt stämningssätt (edictalstämningarne bilda en egen kategori), då nu fråga är om, att för vissa fall införa det i lagen, med afvikande från den för rättssäkerheten så viktiga grundsatsen, att "stämning bör svaranden i händer ställas" och han således personligen deraf få del, då dessutom för dess laga användbarhet vissa speciela omständigheter skola vara konstaterade, hvilkas verkliga tillvaro åtminstone i de flesta fall öfvergår kärandens förmåga att till deras fulla betydelse pröfva, — så hade det utan tvifvel varit af stor vikt för stadgad rättegångsordning att i oförmälda hänseenden finna i den föreslagna nya lagen uttryckliga bestämmelser derom. För det närvarande är det käranden, som sjelf eller genom trovärdiga män skall inom laga tid hafva gifvit svaranden bevisligen af stämningen del. Skall enahanda förfaringsätt äfven i fråga om stämning genom tidningarne förblifva gällande, blir äfventyret för svarandens rättssäkerhet mycket stort; det blir det jemförelsevis mindre, om det åligger domaren att förut pröfva, huruvida alla de omständigheter äro för handen, som kunna berät-

tiga till ett så extraordinärt stämningssätt, och ligger förbehållandet åt domaren af denna pröfning så mycket närmare tillhands, som det i alla fall tillhör honom att i stämningen utsätta tid och ort för svaranden att till svars komma.

Af orden i början af 2 §, som lyda: "nu är den, som stäm-
mas skall, vederligen ur riket faren", kunde man vid första läs-
ningen få anledning tro, att under dessa ord förstås endast svensk
undersåte, som rest och vistas utrikes, då han stämmes; men vid när-
mare öfvervägande måste dem tillerkännas en vidsträcktare betydelse
och de anses omfatta alla utrikes vistande så väl svenskar, som verk-
liga utländingar, hvilkas aktuella uppehållsort är okänd, men som
äro underkastade svensk jurisdiktion. Den internationela rätten er-
känner och alla civiliserade staters lagar innehålla bevis uppå, att
utländingar i vissa tvistemål kunna instämmas till främmande lands
domstolar och äro skyldiga att kallelsen hörsamma. Sådana bevis fin-
nas äfven i vår lag. Öberoende deraf, att utländing på grund af
territorialrätten må sökas der han inom riket finnes, kan exempelvis
utländsk undersåte såsom svarande instämmas till svensk domstol i
tvister om arf eller testamente efter svensk man, i hvars bo han är
arfvinge eller medarfvinge, i tvister om gäld efter död man, då arf-
vingarne derför sökas, i alla slags jordatvister om utländingars egen-
dom, m. m. I dessa fall heter det nu: "är den utom riket, som stäm-
mas skall, hafve sex månaders tid från det han stämningen fick", och
uppenbart är att härunder både utländingar och utrikes boende
svenskar inrymmas, men enligt det föreliggande förslaget skulle ett
olika stämningssätt kunna uppkomma för utrikes sig uppehållande
svenskar och verkliga utländingar, derest de anförda orden från
2 §:s början icke skulle ega den vidsträcktare omfattning, jag nyss
nämnde, och Rättegångsbalken X: 4 förbliefe oförändrad. I alla
händelser vore dock ett förtydligande af ifrågavarande stadganden
mycket önskvärdt och behöfligt, särskildt med hänsigt till de s. k.
subditi forenses, eller utländingar, som, utan att blifva svenska under-
såter, fått tillåtelse att inom riket ega och besitta fastighet, men ej,
såsom de dock borde, för sig ställt ombud.

I främmande länders lagar, så vidt jag känner dem, förekommer
väl, huruledes stämning må kunna delgifvas inhemsk person, som
vistas utrikes och hvars uppehållsort är känd; men frågan, huru för-
faras må, om uppehållsorten utrikes är okänd, är lemnad olöst. Det
vill synas, som hade man funnit det för rättssäkerheten alltför våd-
ligt, att genom en *juridisk fiktion* suppleera hvad som dock borde vara
den säkraste verklighet, eller vissheten om, att svaranden försatts i
tillfälle att försvara sig och undgå att blifva dömd ohörd. Han kunde
dessutom ju hafva under tiden afgått med döden, i hvilket fall det
icke är han, utan hans rättsinnehafvare, som skall instämmas, och i
alla fall kan en tredskodom för honom blifva en ganska tung sak.
Vinnande parten kan söka och få utmätning derå inom viss kortare
tid, och svaranden, om han vill *återvinning* söka, åligger att fullgöra
domen så vidt hans fattigdom ej hindrar honom derifrån, eller åter-
vinning blefve onyttig, om domen skulle fullgöras. Genom svarande
partens oförvållade okunnighet om, att en rättegång mot honom blif-

vit instämd, får käranden hela fördelen på sin sida. Angreppet, såsom någon yttrade, gynnas på bekostnad af försvaret; och torde det ligga klart för en hvar, att, om en stämmings delgifvande genom dess införande i tidningarne, eller anslående å den bortavarande svarandens husdörr enligt föreliggande förslag, må kunna erkännas såsom lagligt, böra åtminstone villkoren för återvinningsprocessen på samma gång göras mindre stränga. En sådan åsigt omfattades redan på sin tid af Lagkomiteén och Lagberedningen. Uti den sednares förslag till rättegångsbalk medgifves stämning genom tidningarne endast, då svaranden var utländning, som ej fanns i riket, eller svensk man, den der i rikets tjänst utomlands vistades, och tvisten angick fast egendom, eller in-tecknad gäld, eller fordran för arbete, eller tjänst, eller levererade varor till fast egendom. Föll domen den uteblifna svaranden emot, skulle densamma delgifvas honom genom kärandens försorg i afskrift, derest hans uppehållsort var känd, och i motsatt fall, eller om svaranden vistades utrikes, genom afskriftens öfverlemnande till domaren och kungörelse derom införas i tidningarne minst tre gånger, fjorton dagar mellan hvarje gång, hvarefter vad mot domen inom sex månader från sista kungörelsen stod svaranden öppet. Faran att genom treds-kodom kunna blifva beröfvad måhända hela sin förmögenhet blef sålunda betydligt för svaranden aflägsnad och återvinning för honom möjliggjord genom sakens fullföljande i högre Rätt. Att något i samma riktning som det nu anförda i afseende å återvinningsprocessen borde vidtagas, om det nu föreslagna stämningssättet skall kunna vinna uppmärksamhet, är min åsigt i ämnet; men som något sådant nu ej blifvit ifrågasatt, tillstyrker jag nu, för min del, att föreliggande förslag må afslås.

Skulle närmaste anledningen till förslaget vara hemtad från den emigration till Amerika och andra länder, som i nyare tider i icke obetydlig skala egt rum, och de olägenheter af flera slag hvilka deraf blifva en följd, synes det, som skulle andra medel till olägenheternas afböjande kunnat på ett verksammare sätt anlitas, än genom genomgripande ändringar i rättegångsordningens fundamentala grundsatsar, helst väl i de flesta fall emigranter icke lemna någon förmögenhet efter sig, och de i frågor af rent personlig natur sannolikt icke, sedan de kommit till sin bestämmelseort, egna synnerlig uppmärksamhet åt dem ågångna stämningar i de deras fordna hemlands tidningar, som möjligen kunde komma dem tillhanda.

Herr von Gegefelt: Jag begärde ordet egentligen för att motsätta mig den förändring af Kongl. Maj:ts proposition i denna §, som Utskottet föreslagit, men är förekommen af Herr von Sydow och instämmer med honom. Då emellertid den siste talaren gjort åtskilliga anmärkningar mot den Kongl. propositionen, skall jag försöka att besvara desamma. Enär 1 § redan blifvit antagen, anser jag icke lämpligt att derom yttra mig, men kan dock icke underlåta att uttala min tillfredsställelse dermed, att ett länge öfverklagadt stadgande i denna §, som gjort densamma i de flesta fall otillämplig, blifvit genom det fattade beslutet undanröjdt. Jag öfvergår nu till 2 §. Det är ett rätt egendomligt ehuru ofta förekommande förhållande, att när en

lagförändring föreslås, göres anmärkning mot dervid föreslagna bestämmelser och andra påyrkas, men sedan dessa anmärkningar blifvit pröfvade och i nytt förslag beaktade, finnas åter de förra bestämmelserna förträffliga. Jag ber i förbigående få fästa uppmärksamheten derpå, att sista Riksdagen afgaf ett förslag till förändradt stämningssätt. Anmärkning gjordes deremot i Högsta Domstolen, bland annat derom att föreskrift saknades, det domaren skulle förordna ombud för uteblifven svarande. I första förslaget till Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande proposition upptogs en sådan föreskrift, men Högsta Domstolen ansåg densamma då vara olämplig. Riksdagens förra förslag innehöll bestämmelsen att domaren skulle i hvarje särskildt fall på förhand pröfva, huruvida det föreslagna stämningssättet skulle tillåtas, och denna bestämmelse återropades såsom skäl till förslaget ogillande. Nu har frånvaron af samma bestämmelse ansetts böra leda till enahanda följd. Anmärkta otydligheten i förevarande hänseende vågar jag bestrida; naturligtvis skall domstolen i detta likasom i hvarje annat fall vid målets upptagande tillse huruvida en uteblifven svarande blifvit rätteligen stämd. Vådan för svarenden af föreslagna stämningssättet synes genom dervid fästade vilkor vara fullkomligen undanröjd. Den som reser utrikes kan alltid utan olägenhet för sig ställa ombud och derom hos domaren göra anmälan, hvilket alltid bör ske då man befinner sig i någorlunda betydliga affärsförhållander. Med nutidens lätta kommunikationer står den som reser i lofliga ändamål i så nära beröring med de hemma- varande, att hans vistelseort sällan är okänd, hvarförutan omförmälda stämningssätt icke får användas. Genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition komma de hufvudsakligaste och allmännast öfverklagade olägenheterna att utan någons förfång lösas. Att innehålla bestämmelser för alla möjliga förekommande fall bör ingalunda fordras af en lag, som till sin natur måste anses provisionel, i afbidan på en förestående omarbetning af hela vår rättegångsordning.

För min del anser jag att Kammaren tagit temligen på hand i förevarande hänseende, då den antagit 1 §, som står i nära samband med 2 §. Jag har derföre intet vidare att anföra än att jag yrkar det, med afslag å Utskottets betänkande, Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas.

Herr Faxe: Det kan väl icke tillkomma mig att ingå i något bedömande huruvida de konstitutionela formerna äro iakttagna; men i anledning af den anmärkning, som gjorts, att Högsta Domstolen icke blifvit hörd, tillåter jag mig att erinra, att derest så skulle förfaras, som representanten från Norrbotten synes åsyfta, eller att, sedan Högsta Domstolen blifvit hörd öfver ett lagförslag, dess yttrande ånyo skulle inhemtas hvarje gång, kanske just med anledning af Domstolens anmärkningar, förslaget undergick förändring eller omredigerades, komme sådant att medföra en ständig cirkelgång, helst konsekvensen fordrade, att, derest anmärkning framställdes emot och föranledde ytterligare ändring i det omarbetade förslaget, Högsta Domstolen åter borde höras o. s. v.; men Högsta Domstolen skulle härigenom blifvit så godt som en redaktionskomité och det kan ej

vara grundlagens mening. Jag vill dock nu egentligen yttra mig om sjelfva saken. Jag tror då att förra Riksdagen väl visade huru angelägen den var att få ett stadgande i detta afseende. Jag tror äfven att hela folket, i synnerhet de som hafva affärer, längta efter en sådan lag, som den i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna, och detta är för mig till en början ett tillräckligt skäl att yrka detta förslags antagande. Väl skulle jag kunna deremot anmärka, att det gör en inskränkning i hvad Riksdagen förra gången åsyftade, enär i förslaget förutsattes att vistelseorten är obekant, hvaremot enligt förra Riksdagens beslut, det ansågs tillfyllest, att personen öfvergifvit riket; men emellertid bereddes den bortfarne såmedelst ett ytterligare skydd.

Orden "att ej eller anvisning å sådant ombud eljest kunnat erhållas", som Utskottet föreslagit att borttaga, tror jag deremot böra kvarstå, emedan mängen, som reser utrikes på kort tid, och kanske flera gånger om året, med skäl kan finna det betungande, att för hvarje gång hos domstolen eller domaren uppgifva sitt ombud, samt det väl vore orimligt, om, vid underlåtenhet häraf, en person t. ex. chefen för ett större handelshus, som hade ett allmänt känt ombud, skulle utsättas för äfventyret af en kallelse i allmänna tidningarne. Och när i öfrigt ej svårare anmärkningar förekommit mot ett förslag i ett ämne af sådan vikt, så får jag yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Mörner, Oscar: Då det väl skulle vara något besynnerligt om icke en enda röst höjdes, att förorda Utskottets ifrågasvarande förslag, så har jag begärt ordet för att yrka bifall till det samma.

Jag tillstår uppriktigt, att jag, äfven om lagen blifver mindre lyckad, dock i detta fall, der svårt är att lagstifta fullt väl, och tillämpningen måste ersätta hvad som brister i lagtexten, icke finner af någon genomgripande vikt hvilketdera antingen Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag som antages, men då jag i Utskottet tillhört majoriteten, anser jag mig böra i största korthet andraga de skäl, som föranledde mig att gå in på en redaktionsförändring.

Hela skilnaden emellan Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag är dessa ord: "att ej eller anvisning å sådant ombud eljest kunnat erhållas", och orsaken hvarföre vi togo bort dessa ord var den, att ehuru väl vi ansågo desamma innebära en god mening, vi dock på samma gång trodde att de i verkligheten skulle kunna åstadkomma mycket trassel och oreda. Att det skulle kunna förorsaka en resande på kort tid något synnerligt besvär att för sig ställa ombud, och derom genom bref underrätta domaren, kan jag icke finna; och är han borta länge är behofvet af ett ombud så mycket större. Men huru skulle man väl bära sig åt att åstadkomma en sådan negativ bevisning, som nämnda uteslutna ord förutsätta? Är det väl säkert, att man kan anträffa någon som kan uppgifva huruvida resenären ställt ombud för sig eller icke? Han kan hafva talat om det för många, men jag kan träffa hundra, som icke veta det. Huru går det då med min stämmingsrätt? Om således dessa ord stå kvar, så

blir den åsyftade ändringen illusorisk och kommer att inveckla en sak som icke behöfver invecklas.

Sedan nu 1 § är antagen, lärer väl följa af sig sjelft att hela förslaget kommer att gå igenom, då de framställda anmärkningarne väl icke kunna leda till afslag å denna punkt. Frågan blir då endast huruvida den skall antagas i oförändrad lydelse, såsom den af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen, eller med den förändring, som Lag-Utskottet velat vidtaga. Jag har anført de skäl hvarföre jag anser Lag-Utskottets förslag bättre och yrkar bifall till nämnda förslag.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Utaf en ärad ledamot af denna Kammare har den anmärkning blifvit framställd, att det Kongl. förslaget, före dess framläggande hos Riksdagen, i formelt hänseende icke blifvit riktigt behandladt. Oriktigheten skulle bestå deri, att, sedan Högsta Domstolen blifvit hörd öfver det dit remitterade lag-förslaget och detsamma med anledning af de anmärkningar, som inom Högsta Domstolen gjordes, derefter blifvit i Justitie-departementet omarbetadt, Högsta Domstolen icke äno hördes, innan förslaget framlades för Riksdagen. Jag tror dock att i detta fall blifvit handladt i full öfverensstämmelse med föreskriften i 87 § Regeringsformen, der det heter: "Finner Konungen godt någon lagfråga för Riksdagen framställa, äske Han Statsrådets och Högsta Domstolens yttrande deröfver, samt meddele sin Proposition tillika med berörda yttranden åt Riksdagen, som med frågan vidare förfår, såsom i Riksdags-ordningen sägs." Har i den fråga, som skall framläggas för Riksdagen, Kongl. Maj:t hört Statsrådet och Högsta Domstolen och derefter fattat sitt beslut, så är grundlagens bud iakttaget, och så har äfven i förevarande fall skett.

Då den nämnde talaren sist yttrade sig, erfor jag att sjelfva kardinalanmärkningen, på grund hvaraf han motsätter sig förslagets antagande, är den, att det icke finnes i förslaget klart uttryckt huruvida de omständigheter, under hvilka det vore den kärende tillåtet att stämma genom tidningarne, skola vara styrkta inför domstol, innan stämningssätgården vidtages, eller om kärenden är berättigad att utan en sådan föregående pröfning delgifva stämningen på ifrågavarande sätt. Härpå svaras, att om man icke vill i §:n inlägga mera än hvad der står, och dertill lärer man väl icke vara berättigad, så synes det vara klart, att man icke skulle behöfva gå till domstolen, för att få tillåtelse att stämma genom tidningarne. Kärenden stämmer på detta sätt, om han finner sådana omständigheter vara förhanden, som blifvit i lagen såsom vilkor derfor föreskrifna, och domstolen pröfvar sedan stämningens laglighet. Samma uppställning återfinnes ungefärligen i nu gällande lag, der det heter: Håller någon sig undan förthy att han väntar stämning etc.; och den som i anmärkta hänseendet icke förstår hvad lagförslaget innehåller, han måtte då ej heller hafva fattat nu gällande lags stadganden.

I afseende å den skiljaktighet, som förefinnes mellan Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition, vill jag fästa uppmärksamhet på olämpligheten deraf, att en person, — jag vill taga till exempel en grosshandlare här i hufvudstaden — som reser utrikes, och om

hvilken det för den, som vill stämma honom, är veterligt, att han har ett ombud härstädes, berättigadt att i alla händelser teckna hans namn och för honom avsluta affärer, lika väl skall kunna stämmas genom kungörelse i tidningarne.

För min del anser jag att Kongl. Maj:ts proposition har ett bestämdt företråde framför Utskottets förslag, och får således hemställa att Kammaren måtte lemna sitt bifall till densamma.

Herr Faxe: Jag kunde gerna afstå från att yttra mig, sedan Hans Excellens Herr Justitie-statsministern besvarat de anmärkning-
gar, som af en talare här blifvit gjorda; men jag vill dock tillägga, att, för en praktisk jurist kan någon tvekan icke uppstå om tillämpningen af ifrågavarande lagstadgande, hvarjemte jag, med anledning af den anmärkning, som samme talare framställt derom, att någon föreskrift icke skulle vara lemnad, huru förfaras skall, då man vill stämma en utländning, som har egendom här i landet, men icke är härstädes boende, får nämna att — om jag icke misstager mig — Kongl. Maj:t alltid, då tillåtelse lemnas för utländning att besitta egendom inom landet, stadgar att han för sig skall ställa ombud, som eger att för honom svara, vid påföljd att domaren i orten i annat fall för honom utser ett sådant ombud.

Herr Nordström: För det genmäle, Hans Excellens Justitie-
statsministern behagat gifva på mitt första anförande, är jag honom mycket förbunden, ehuru jag tror, att den lilla tillrättavisning, hvaraf det beledsagades, hade utan skada för Hans Excellens höga, juridiska ståndpunkt och värdighet kunnat uteblifva. Genmälet innehöll, att stämningens meddelande enligt det föreslagna, nya sättet skulle framdeles likasom hittills böra åligga käranden; hvaraf följer att det icke äfven skulle blifva han, som egde pröfva, huruvida alla de i förslaget uppräknade omständigheter, som borde vara gifna och konstaterade, innan det föreslagna nya sättet för stämningens kungörande med laga verkan finge tillämpas, in casu voro för handen. Om så vore, bevisar detta, att mina erinringar uti mitt första anförande icke saknade sin goda grund, och att svarandens rätt uti ifrågavarande hänseende kan blifva utsatt för än större äfventyr, än om det nya stämningssättets användande komme att bero af domarens pröfning rörande tillvaron af de förutsättningar, som uppställas såsom vilkor för användandet. Hvad de öfriga ledamöter af Kammaren, som efter mig begagnade ordet, emot mitt första anförande erinrat, innefattar väl uttryck af olika åsichter och uppfattningar, men ej någon vederläggning; och som hvad angår skyldigheten för utländning att för sig nämna ombud, då han fått tillåtelse att här ega och besitta jord, utan att blifva svensk undersåte, denna skyldighet redan i mitt första anförande af mig framhållits, påkallar ej heller denna anmärkning annat svar, än det, att denna skyldighet tills vidare grundas endast på en administrativ föreskrift, men ej på lag, och att påföljd för uraktlåtenhet deraf ej finnes stadgad.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och

Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande §:en och dels att Kammaren, med afslag å §:en för såvidt den skiljde sig från Kongl. Maj:ts nådiga förslag till §:ens lydelse, skulle samma förslag oförändradt antaga; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till §:en, hvarvid svarades många nej jemte ett eller annat ja, och sedermera proposition på afslag å merberörde § i dess från Kongl. Maj:ts förslag afvikande del och antagande af sistnämnda förslag oförändradt, då svaren utföllo med många ja jemte ett eller annat nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Ingressen.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 6 och 8 dennes bordlagda utlåtande N:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om antagande af en författning angående förändrad lydelse af 10 Kap. 1 § Rättegångsbalken.

Grefve Ehrensvärd: Jag anhåller vördsamt att, på grund af embetsgöromål, erhålla ledighet från riksdagen under tre veckor, räknadt från nästkommande Lördag.

Denna anhållan bifölls.

Herr von Sydow: Äfven jag anhåller om tre veckors ledighet från riksdagsgöromålen, räknadt från och med den 19 i denna månad.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Herr Frisk: Jag får ock vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar, räknade från den 16 i denna månad.

Den begärda ledigheten beviljades.

Kammaren åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.
